lope de vega

peribáñez și comandorul din Ocaña

PERIBÁÑEZ
ȘI
COMANDORUL DIN OCAÑA

PERSONAJELE

REGELE DON ENRIQUE III
DE CASTILIA
REGINA
PERIBÁÑEZ, *ţăran.*
CASILDA, *soţia lui Peribáñez.*
COMANDORUL din OCAÑA
CONETABILUL
GÓMEZ MANRIQUE
INÉS
COSTANZA
LUJÁN, *lacheu.*
Un PREOT
LEONARDO, *servitor.*
MARÍN, *lacheu.*
BARTOLO
BELARDO
ANTÓN
GIL
BLAS
BENITO
LLORENTE
MENDO
CHAPARRO
HELIPE
} *ţărani*

Un PICTOR
Un SECRETAR
Doi REGIDORI
ȚĂRANI și ȚĂRĂNCI
CÎNTĂREȚI
PAJI
HIDALGOS
SUITA
STRĂJERI
OAMENI DIN POPOR

Acțiunea se petrece la Ocaña, la Toledo și pe cîmp.

ACTUL I

SCENA I

Odaie în casa lui Peribáñez, la Ocaña.

PERIBÁÑEZ și CASILDA, miri ; INÉS, nașă ; PREOTUL, COSTANZA ; cîntăreți ; țărani și țărănci.

INÉS

La mulți ânii, de mii de ori !

COSTANZA

Dac-ar fi cîți eu doresc,
mai c-ați fi nemuritori.

CASILDA

Cred că merit și-i firesc
parte s-am de urători.

PREOTUL

Plouă la urări, cu mia,
și-s de înțeles acum,
cînd serbați căsătoria ;
Dar mai bune nu-s, nicicum,
decît, sfîntă, liturghia.
Tot ce azi se poate spune,
ca prieten bun și rudă,
spus-am eu, prin rugăciune.

INÉS

Eu atît le zic, s-audă :
cele bune să-se-adune.

PREOTUL

Dumnezeu e bun părinte
pentru oameni buni, se știe.
Iar nepoata mea-i cuminte.

PERIBÁÑEZ

N-are pricini rea să fie,
căci geloasă nu-i, părinte.

CASILDA

Să nu-mi dai prilej vreodată
gelozia să mă pască.

PERIBÁÑEZ

Eu, din parte-mi, niciodată.

INÉS

Cică-ar fi de ceruri dată,
dragostea s-o însoțească.

PREOTUL

Bucurați-vă un trup
și un suflet c-ați ajuns.

PERIBÁÑEZ

Sînt de fericire stup,
că frumoasă, prea de-ajuns,
o făcu Cel Nepătruns.

PREOTUL

Da, să-i mulțumești pios,
că,-n Toledo, nicăirea,
n-afli alt chip mai frumos.

CASILDA

Tot cu-al dragostei prinos
dacă-ți răsplătesc iubirea,
soț iubit, a mea-i mai mare
și-mi rămii dator pe veci.

PERIBÁÑEZ

Nu prin vorbe sunătoare
a iubirii-nflăcărare
poți, Casilda, să mi-o-ntreci
Eu Ocaña [1] vreau, stăpînă,
la picioare să ți-o vezi
și ce scaldă Tago [2] pînă
lasă Spania bătrînă
și se face portughez.
Un măslin de roade plin
nu e mai frumos ca tine,
nici cîmpiile, cînd pline
sînt de mii de flori divine,
sub un cer de mai, senin.
Nu e măr îmbujorat
mai plăcut ca tine, fată ;
untdelemnul cel curat,
ce-n urcioare e păstrat,
așa mult nu mă desfată.
Nu-i ca gura ta nici vinul
stat în beci ani lungi, în șir,
că-i pentru țăran pelinul
ca pentru boier divinul,
parfumatul trandafir.
În decembrie — butucii,
în octombre,-un dulce must,
ploaia-n mai, cu toți clăbucii,

---

[1] Localitate la 40 km. de Toledo (n.t.).
[2] Fluviu în Spania, trece prin Portugalia și se varsă în Oceanul Atlantic (n.t.).

grîul la sfîrşit de-august,
strîns în snopi, sub raze lucii,
mie nu-mi aduc în casă
bucurie-atît de rară,
care mulţumit mă lasă
şi pe iarnă viforoasă,
şi pe arşiţa din vară.
Tot ce-mi pot dori pe lume,
am, Casilda, eu, prin tine.
Inimă în ea te ţine
într-un loc sortit anume
unei fericiri depline.
Să trăieşti în ea ! E rege
păcii sufleteşti bărbatul ;
el regină te alege
şi-asta e cerească lege,
drept din veci pentru tot natul.
O să ţi se ştie casa
a reginei, multplăcutei.
Toţi vor spune : eşti aleasa —
şi-a trecut norocul slutei
la Casilda, preafrumoasa.

CASILDA

Eu, bărbate, ce să spun ?
C-am văzut la tine,-ndată,
numai sufletul tău bun ?
N-a fost glas ca,-n danţ nebun,
să mă cheme-nfierbîntată,
nici să-mi placă într-atît
ritm de tamburină, iute,
chiar de răpăia oricît
şi ţipa cumplit, din gît,
toboşarul, pe-ntrecute ;
nici în zori de Bobotează
mirtul şi verbina, ori

caii iuți, nechezători,
nu mi-au dat plăcere trează
precum glasul tău sonor.
Ce dairea, ce dulce flaut
ca să-i semene, să caut ?
Sau ce prapur poat' să fie
mai cu ciucuri, ca să-l laud ?
ca frumoasa-ți pălărie ?
Nu-s picioare,-n cizme nouă,
mai frumoase, fără soț.
Ești, printre flăcăii toți,
cozonac de pești cu ouă,
cu stafide — și cu moț.
Pari, pe verdele coclaur,
mîndru și puternic taur ;
o cămașă nouă care
dintre iasomii răsare,
într-un paneraș de aur.
Lumînare ești, de Paște,
cămășuță de botez...
Ție-ți semeni, se cunoaște ;
Seamăn n-ai — așa eu crez,
ba, și lumea recunoaște.

PREOTUL

Haide, gata giugiuleala !
Musafirii-au chef de dans.

PERIBÁÑEZ

Nu vă strînge-n proaspăt lanț
dragostea — iertați greșeala.

UN LUCRĂTOR

Dă, spre dragoste, năvala !
(Cîntăreții cîntă, Țăranii și Țărăncile dansează.)

CÎNTĂREȚII

Vină cu urări
luna mai în floare,
vesele cîmpii,
rîuri și izvoare !
Să-și înalțe capul,
verzi de tot, arinii
și, cu fructe noi,
înfloriți, migdalii.
Să presare zorii,
după stropi de rouă,
în verzile suliți,
podoabe de irișii.
Turmele să suie
pe inalții munți,
în tunici de nea,
cimbru bun să pască !

(Dansul *FOLIA.*)

Domnul binecuvîntări
peste miri reverse-ntruna !
Vie cîmpul cu urări,
căci azi amîndoi sînt una.

(Reîncepe dansul.)

Munți cu sloi pe creste,
mîndre povîrnișuri,
voi, stejari străvechi
și voi, brazi puternici,
apelor dați drumul,
în pîraie limpezi,
ca, din ghețuri reci,
să coboare-n văi.
Dulce triluiască
mii privighetori ;
dragostele-și cînte
mirților cei verzi.

Pasările-şi facă.
încă mai dibace,
cuiburi noi, plăcute,
pentru puii lor.

(FOLÍA.)

Domnul binecuvîntări
peste miri reverse-ntruna ;
vie cîmpul cu urări,
căci azi amîndoi sînt una.

(Se aude un zgomot puternic.)

SCENA II

BARTOLO, aceiaşi.

PREOTUL

Ce se-ntîmplă ?

BARTOLO

Nu-ţi dai seamă
după zarvă ?

PREOTUL

Au adus
tăuraşul ?

BARTOLO

Trei, de-o seamă,
nu doar unu-aici acu-s,
da' ăl negru, ce de nas
mi-l aduc, e [illegible] cu gol ;
are lustru spaniol !
Zău că nu l-am prins un ceas.
Blas, de două ori lovit,
întrecea italienii,
ce par sprintene vedenii,
pe-un odgon cînd s-au suit.

Iapa Gil Antón și-a scos
de la pășunat și, iată
că, prin burta spintecată,
îi zărești bojocul gros.
Pe Tomás, zău, nu-i de șagă,
l-a lăsat fără nădragi ;
n-a rămas cu mintea-ntreagă,
chiar de seamă de nu bagi.
Și al nostru comandor [1],
al Ocañei domn de frunte,
buzna dă, să mi-l înfrunte,
ca un șoim picat din zbor.
Jur că, dacă tăurașul
n-avea frînghia cea groasă...

PREOTUL

Ar veni și-aici ?

BARTOLO

Și-n casă.

PREOTUL

Pe terasă fug !

BARTOLO

Ce fugă ?
Spune iute-o rugăciune,

[1] În Castilia existau pe atunci trei ordine religioase cavalerești : Calatrava, Santiago și Alcántara, care, înființate la începutul luptei cu maurii, deveniseră cu timpul puternice organizații feudale, cu proprietăți uriașe, care ocupau cam a treia parte a regatului. Din consiliul fiecărui ordin se alegea un *mare magistru* sau *mare maestru*, confirmat de papa de la Roma. Acesta își exercita autoritatea prin *comandori*, desemnați pentru un număr de localități care aparțineau ordinului respectiv. Astfel, comandorii deveneau practic proprietarii localităților respective. Luptînd cu aristocrația feudală, regii Ferdinand și Isabela au luat măsuri pentru lichidarea autonomiei acestor ordine, care, după 1523, sub Carol I, vor fi subordonate puterii regale (n.t.).

să se facă o minune !
Cum să fugi ? E caz de rugă.

PREOTUL

Rugă ? La ce bun ?

BARTOLO

Păi, iacă,
piept să-i ţinem, voiniceşte.

PREOTUL

Doar că bestia buimacă
nu-nţelege latineşte.
(Iese din scenă.)

COSTANZA

A zbughit-o pe terasă.
(Strigăte în culise.)
Strigă mulţi, mai tare-acum.

INÉS

Hai acolo toţi, oricum :
doar îl ţine funea groasă.

BARTOLO

Da, aşa e... Mai departe
decît funea nu se-avîntă.
(Iese din scenă.)

SCENA III

PERIBÁÑEZ, CASILDA, INÉS, COSTANZA, Ţărănci, Cîntăreţi.

PERIBÁÑEZ

Vrei să-ncerc cu el o trîntă ?

CASILDA

E primejdie de moarte !

PERIBÁÑEZ

Chiar de-ar fi mai fioros,
să-l răstorn în stare sînt ;
de-l apuc de-un corn, vîrtos,
dau cu fiara de pămînt.

CASILDA

Nu se cade,-n zi de nuntă,
și nici ca logodnic, tu
să te iei în coarne, nu,
cu o fiară-atît de cruntă.

PERIBÁÑEZ

Din zicale, bunăoară,
două-mi plac : la închisoare,
nici măcar în zi cu soare ;
coarne — nici în călimară.
Fac cum spui.

(Zgomote și strigăte în culise.)

CASILDA

Ce-i cu-atîta tărăboi ?

SCENA IV

Voci din culise ; apoi, BARTOLO ; aceiași.

VOCI

(în culise.)

Vai, vai, ce năpastă grea !

CASILDA

Tauru-a făcut ceva ?

PERIBÁÑEZ

Cît noi stam aici, în doi ?

(Intră Bartolo.)

BARTOLO

Ah, de nu l-ar mai fi scos
din pădure,-n veci de veci !
Cu petrecerea-asta nú pot
să se laude flăcăii !
Dumnezeii tăi de taur !
Să nu afli niciodată
iarbă, în april, pe cîmp,
decît cîtă-n miez de-august.
Cînd vei fi-n călduri, te-nvingă
un potrivnic taur, pururi ;
și, cînd vei mugi de sete,
sece-ți rîurile-n cale.
Te omoare, în arenă,
oamenii cu suliți lungi,
nu vreun cavaler viteaz,
cu cuțit și lănci de aur,
ci-un lacheu, și pe la spate,
cu fier vechi, plin de rugină,
la pămînt să te răstoarne,
să pătezi cu sînge colbul !

PERIBÁÑEZ

Bartolo, mai hotărît
fii — și spune ce se-ntîmplă,
ca să nu-l mai tot blesteme
Tanda, oțărît, pe Manda.

BARTOLO

Comandorul din Ocaña,
bunul și mărinimosul,
pe un șarg cu pete negre

pe spinare și pe piept,
arătînd, sub frîu de-argint,
capu-i nărăvaș și mîndru
și spălînd, în albă spumă
o tafta roșie-verde,
se-ntîmpla pe drum să treacă ;
Și, văzînd cum tot aleargă
taurul, își îndesă
pălăria-n cap și-și scoase
brațul falnic de sub capă ;
șfichiui cravașa ; pinteni
calului dădu ; acesta,
bătînd strașnic din copite,
speriind nebuna gloată,
se împiedică de fune
și se prăvăli în bot.
Comandorul e acum
în primejdie de moarte.
Dar ce tot vorbesc ? Doar văd
că-l aduc, purtat pe umeri.

SCENA V

COMANDORUL, fără cunoștință, adus de cîțiva Țărani ; MALUJÁN ; aceiași.

MARÍN

Preotul era în casă
și să-l spovedească poate.

INÉS

S-a ascuns, căci speriat e.

PERIBÁÑEZ

Mergi, Bartolo, pe terasă.

BARTOLO

Merg să-l caut.

PERIBÁÑEZ

Haide, pleacă.

(BARTOLO iese din scenă ; COMANDORUL este așezat de ceilalți pe un scaun.)

LUJÁN

O să-i facem, tu și eu,
din mîini scaun, morții dacă
îl sortește Dumnezeu.

MARÍN

Hai, Luján ; eu îți spun drept
că mă tem că-i mort și, poate...

LUJÁN

Ah, de spaimă mie-mi bate
inima cumplit în piept.

(Luján și Marín ies din scenă.)

CASILDA

Du-te, Pedro... Mi se pare
că-și revine... Adă apă...
Du-te iute.

PERIBÁÑEZ

De nu scapă
comandorul și-aici moare,
din Ocaña plec — și basta !
Sărbătoare blestemată !

(Îl lasă pe Comandor pe scaun și se retrag toți, în afară de Casilda.)

SCENA VI

COMANDORUL, fără cunoștință; CASILDA

CASILDA

Cît de cruntă, ah, năpasta
floarei Spaniei se-arată.
Mîndru, falnic cavaler,
luptător viteaz, de vază,
oare tu, cu-al spadei fier
îi cutremurai de groază
pe cei mauri din Granada ?
Cîți n-ai omorît tu, spune ?
Și te-a doborît o fune —
niciodată,-n luptă, spada !
Cu o fune te-a rănit
moartea — asta-mi este spaima —
vrînd să fure, doamne, faima
unui cap de oști vestit.
Vai, vai, domnu' comandor !

COMANDORUL

Cine strigă ? Cine-i ? Cine ?

CASILDA

Ah, vorbește !

COMANDORUL

Vai de mine,
cine ești ?

CASILDA

Sînt eu, señor...
Nu vă faceți griji, căci bine
vă dorește casa noastră,
chiar mai mult ca dumneavoastră,

cînd tot supărat vă ţine
întîmplarea cu-acel taur.
Deci, simţiţi-vă acasă.

COMANDORUL

Domnul, ah, să văd mă lasă
omenescul viu tezaur ;
Lat zăceam eu, la pămînt,
şi credeam că-s mort, livid,
dar, cînd ochii să-mi deschid,
m-am trezit în raiul sfînt !
Lămureşte-mă ce este,
că doar e firesc să crezi
că acolo unde vezi
îngeri — sferele-s celeste.

CASILDA

Dovediţi prin ciudăţenii
că eraţi de moarte-aproape.

COMANDORUL

Cum ?

CASILDA

Păi, cu deschise pleoape,
dacă tot aveţi vedenii ?
Şi vă rog să ţineţi minte
că, dacă aceasta-nseamnă
mulţumire prin cuvinte
pentru casa-n care-s doamnă,
doar de azi e casa mea.

COMANDORUL

Eşti mireasa fericită ?

CASILDA

Fericită, zău, nu prea,
că-ntîmplarea e cumplită
chiar în zi de cununie.

COMANDORUL

Cum, ești gata măritată ?

CASILDA

Da — și cum îmi place mie.

COMANDORUL

Ai noroc, frumoasă fată.

CASILDA

Am avut norocul slutei,
cum se zice pe la noi.

COMANDORUL

(aparte.)

Ah, și soțul preaplăcutei
e-un mojic, un țărănoi !

(Tare.)

Cum te cheamă ?

CASILDA

Cu iertare
fie-mi, eu Casilda sînt.

COMANDORUL

(aparte.)

Straiul ei e o-ncîntare,
ea-i minune pe pămînt.

(Tare.)

Încrustat în plumb rubin,
fericit bărbatul cărui
frumusețea ta o dărui !

CASILDA

Fericirea, pe deplin,
eu o am, nu el, señor ;
credeți-mă, chiar așa-i.

COMANDORUL

Ah, soție meritai
să-i fii unui comandor.
Să-ți fac daruri — și nu mici,
voie dă-mi...

SCENA VII

PERIBÁÑEZ, aceiași.

PERIBÁÑEZ

Nici urmă, zău,
nu-i de preot — și mai rău
dacă-i e...

CASILDA

Rămîi aici,
căci se simte, după-atîtea,
don Fadrique bine iară.

PERIBÁÑEZ

Ești, Casilda, o comoară.

COMANDORUL

Da, aceasta e virtutea
preacereștii nestemate.

SCENA VIII

MARÍN, LUJÁN, aceiași.

MARÍN

Cică e mai binișor.

LUJÁN

Scaunu-i aici, señor.

COMANDORUL

Să rămînă-afară poate ;
cred că pot să merg pe jos.

LUJÁN

Domnul fie lăudat !

COMANDORUL

De mă fac iar sănătos,
vă rămîn îndatorat
amîndorura — și-o cale
voi afla, să-mi dau silința
să-mi arăt recunoștința.

PERIBÁÑEZ

De-aș putea, domniei-tale,
sănătatea mea să-i dărui !

COMANDORUL

Sigur sînt că nu mă minți —
nu-i nevoie să mai stărui.

LUJÁN

Dar ce simți ?

COMANDORUL

Niște dorinți
neavute mai-nainte.

LUJÁN

Nu pricep.

COMANDORUL

Nici nu contează.

LUJÁN

Gînd nebun îmi scurmă-n minte
și mă paște-a morții piază !

(Comandorul, Luján și Marín ies din scenă.)

SCENA IX

PERIBÁÑEZ, CASILDA.

PERIBÁÑEZ

Pare-se că-i e mai bine.

CASILDA

Îmi făcuse milă, jur.

PERIBÁÑEZ

Căzătura-i, pentru mine,
este semn de rău augur.
Fine-ar de taur nebun
și de cin' l-a priponit.

CASILDA

Pedro, dragă, mi-a vorbit
și acesta e semn bun,

căci, cu vreun prilej, bărbate,
vorba bună-i mare dar.

PERIBÁÑEZ

Răsplăti iubirea poate
dragostea curată doar.
Ești stăpînă peste multe,
sînt al tău și-a ta e casa.
Bine știi că și frumoasa
se mărită ca s-asculte.
De la Facere încoace,
Domnu-a dat această lege.
Ea ni-i stîlpul, se-nțelege,
spre-a trăi în bună pace.
Zile rele, zile bune,
le vom duce împreună.

CASILDA

Dar nevasta cea mai bună
cum e ? Spui ?

PERIBÁÑEZ

Spun.

CASILDA

Haide, spune.

PERIBÁÑEZ

E-un abecedar : A -nseamnă
ascultarea și-alintatul ;
bună B să fii te-ndeamnă,
și-asta-ți cer, cît îi văleatul.
Cere C să fii *cuminte ;*
dulce, D ; *evlavioasă*
E ; F, mái *frumoasă ;*
Grațioasă, G ; H țin'te ! —

harnică ; I, *inimoasă*
încît casa mea, prin tine,
să o spună orișicine
c-a ajuns și mai frumoasă.
Tu, prin J, mi-ești *jumătatea*
Iar prin L îmi ești *lumină ;*
Prin M, *mamă* — bunătatea
pentru pruncii ce-or să vină.
N te-nvață *nu !* să spui
poftei unui îndrăzneț.
O, că ești *odor* cum nu-i
altul de mai mare preț,
Cere P să fii *plăcută,*
R — să fii *respectuoasă,*
știind mintea că te-ajută
să ții pace bună-n casă.
Tu, prin S, ești *săritoare,*
cînd bărbatul tău o cere.
T înseamnă să fii *tare*
la nevoi și la durere.
V te-nvață *voioșia,*
X aminte îți aduce
să cinstești preasfînta cruce
cu toată cuviosia.
Z e al iubirii *zel,*
ceas de ceas și zi de zi,
căci te poate, într-un fel,
și iubirea părăsi.
Pe-astea dacă știi și poți
să le-nveți acum, cu sîrg,
fi-vei floarea ăstui tîrg ;
eu — țăran cinstit de toți.

CASILDA

Am să-nvăț abecedarul,
ca să-ți fac pe voie, dar,

dragă Pedro, să-ți fac darul
unui alt abecedar.
Te-aș ruga, dă-mi ascultare.

PERIBAÑEZ

Cum nu ? Cu plăcere... Spune
și mă-nvață lucruri bune.

CASILDA

Stai și-ascultă cu răbdare :
A, înseamnă *arțăgos*
tu să nu fii niciodată ;
B, să fii dintr-o *bucată*,
iubitor și serios ;
C, să mă *cinstești* și, harnic,
tu să-mi sprijini sîrguința ;
D înseamnă să fii *darnic*,
ca să-mi răsplătești credința ;
F — să ai plăcută *fire* ;
G — să fii *gingaș*, oricît ;
H — să fii om *hotărît* ;
I — să nu uiți de *iubire* ;
L — să nu-ți uiți *legămîntul* ;
M — să *meriți* totu-n viață ;
N — să nu fii *nătăfleață*
cîtu-i cerul și pămîntul.
O — să fii de *omenie* ;
P — să fii un bun *părinte* ;
R — s-asculți de *rugăminte* ;
S — să îmi *slujești* doar mie ;
T — Să nu fii un trufaș
V — să mă *visezi* în *vise* ;
X — cu brațele deschise,
Ca un X — și pătimaș,
tu să faci așa, întruna,
(Îl îmbrățișează.)

și nimic nu ne-o desparte,
ci vom sta întotdeauna,
tot așa, chiar după moarte.

PERIBÁÑEZ

Am să-nvăț, comoara mea,
tot abecedarul tău.
Mai dorești ceva ?

CASILDA

Aș vrea,
nu gîndi de mine rău,
că eu, chiar din prima zi...

PERIBÁÑEZ

Orice-mi ceri, să fac sînt gata :
cere-i dragostei răsplata.

CASILDA

Sigur ?

PERIBÁÑEZ

Sigur.

CASILDA

Păi...

PERIBÁÑEZ

Hai, zi-i.

CASILDA

Știi că ziua Adormirii
Maicii Domnului e-aproape.
Nu Toledo vreau să-mi scape,
ci credinței și iubirii
vreau să le aduc prinos.
Știi că, la procesiuni,
racla sfintelor minuni
vor purta.

PERIBÁÑEZ

O, eu, pios,
Mă-voiesc dintru-nceput.

CASILDA

Eşti, prin G, gingaş, de-ndată ;
mîinile ţi le sărut.

PERIBÁÑEZ

În caleaşcă minunată
verişoarele-ţi îndeamnă.

CASILDA

Cîtă cinste pentru mine !

PERIBÁÑEZ

Şi-o să-ţi cumpăr...

CASILDA

Ce ?

PERIBÁÑEZ

Ei, bine,
straie noi, de mare doamnă.
(Ies din scenă.)

SCENA X

Odaie în casa Comandorului.

COMANDORUL, LEONARDO

COMANDORUL

Leonardo, cheamă-l iute
Pe Luján.

LEONARDO

L-am și chemat,
dar era cam turburat.

COMANDORUL

Cheamă-l iar.

LEONARDO

Mă duc.

COMANDORUL

Hai, du-te.

LEONARDO

(aparte.)

Ce-o fi asta ? E ciudat...
Cînd se simte cel mai bine,
trist și gînditor tînjește.
Nu-l doare nimic, firește,
dar sloboade la suspine !
Zău, să mor de nu iubește.
(Iese din scenă.)

SCENA XI

COMANDORUL, singur.

COMANDORUL

Frumoasă fata-mi pare
mai mult ca aurora,
cînd ochii tuturora
o văd scăldată-n soare ;
Tu, nea pe pisc de munte,
ce razele iubirii cutează să le-nfrunte ;
Se pare c-ai cules,

cu aste mîini prea albe,
atîtea mîndre salbe
de flori de mai, pe şes,
cîte-nfloresc zefirii
Cînd Flora se răsfaţă-n poala firii.
Văzut-am şesuri verzi,
chemînd suava talpă,
ca,-n ele, albă, albă,
zăpada să ţi-o pierzi —
din munca ta să-nvie
speranţă verde-n inima pustie.
O, ce ţăran ferice,
care ţi-a strîns din sîn,
cu mînă de stăpîn,
comori de coapte spice,
încît, la bătrîneţe,
pe arii, snopi de prunci o să-l răsfeţe !
Pentru acest tezaur,
de fruct în pîrg, femeie,
chiar soarele să-ţi deie
semeţu-i car de aur,
sau cel format din stele,
căci mîndru nu-i luceafărul cît ele.
Dau spada mea în schimb
pe sapa lui, ori coasa ;
Ocaña pentru casa
cu mîndru soare nimb !
Ce fericit plugar !
Ce avuţie ai, în patul tău, grînar !

SCENA XII

COMANDORUL, LUJAN

LUJÁN

Cer iertare : şargul tău

m-a ținut pe lîngă el.

COMANDORUL

M-a lovit un fulger rău
și e-n pieptul meu, rebel ;
mă prăvale ca-ntr-un hău.

LUJÁN

Tot te mistuie-acel dor ?

COMANDORUL

Prinde repede să-nvețe
sufletul să suie-n zbor,
laș ca focul și ușor,
spre atîta frumusețe.
Dacă vreau amic, Luján,
s-ajung cu țăranul care
își veghează-a lui onoare
mai mult ca un curtezan,
ce și cum pot face oare ?
Bine-ar fi să mă prefac
că prin vorbe nu mă laud
și un bine pot să-i fac,
precum i-am promis ?

LUJÁN

Precaut
eu aș fi — și-aș sta să caut,
înainte ca dorința
să-mi astîmpăr, să previn
orice risc... Mi-aș da silința,
printr-un gest frumos, din plin
să-i stîrnesc recunoștința.
Chiar de-i om de bine el
și-i cinstit printre-ai săi semeni,
o să-și scadă puțintel

și el veghea, de asemeni,
de-i faci bine într-un fel,
căci sînt mulți bărbații care,
din recunoștință multă,
mai și uită de onoare.
Cînd se simt datori, n-ascultă
glasul minții veghetoare.

COMANDORUL

Ce să-i dau de-ntîia dată ?
Ce zici ?

LUJÁN

Pentru el, hatîr
mare cît Ocaña toată,
ar fi, cred, plocon, deodată,
o pereche de cațîri.
Ăsta-i fără preț tezaur
pentru bunul lucrător ;
iar ei dă-i cercei de aur ;
Știi doar al iubirii laur
cum l-a cîștigat Medor : [1]
Rinaldo scaldă dîrz, pentru-Angelica,
în sînge cîmpul de la Agramante.
Roldán, viteazul nobil din Aglante,
prin mii de leșuri, vîră-n dușmani frica.
Nu-și uită Malgesí o clipă pica
și sîngeros e crudul Sacripante :
pe mîndrul Ferragut ca pe-o nimica
îl frînge — dar Medor, isețul fante,
cît paladinii între ei, focoși,
se taie și cotonogesc, tari, duri,
în dar i-aduce doi conduri frumoși
și, încîntînd-o mult acei conduri,

[1] Referiri la personaje din poemul lui Ariosto, *Orlando Furioso* (n.t.).

el treișpe luni, sub ulmi și chiparoși,
se bucură de fermecații nuri.

COMANDORUL

Bine-a zis acel poet
ce înseamnă interesul.

LUJÁN

Ah, un dar e-un fapt discret
și i-i limpede-nțelesul,
chiar de pare-a fi secret.
Sînt servicii personale,
ce văzute sînt de toți ;
Semne-ale simțirii tale
tu să dai prin ele poți.
Interesul prin metale
face tîrgul ; și-are,-ades,
tălpile-nvelite-n lînă.

COMANDORUL

Ura pentru interes !

LUJÁN

Mișcă munți și mări, cum pînă
mai pe urmă ai să vezi.

COMANDORUL

Tu pe andaluzul plai
însoțitu-m-ai, Luján ;
te-am văzut ce dîrz luptai,
credincios și brav oștean —
și, de-atunci, la greu aman,
place-mi să vorbesc cu tine
despre treburi și secrete ;
dar eu cred că se cuvine
să-l și răsplătesc mai bine

pe acel ce-n veci discret e,
totdeauna, peste tot.
Slujba asta am de gînd
să ți-o schimb.

LUJÁN

Atît cît pot,
fac, señor, cu drag, oricînd.
Poruncește — gata sînt,
căci eu alte măreții
nu pot să-ți ofer deloc.

COMANDORUL

De tristeți mă scapă... Mor...

LUJÁN

Ăsta-i cel mai bun mijloc.

COMANDORUL

Atunci, haide să-i dăm zor :
Caută ce-am hotărît,
doi catîri cum alții nu-s,
cum el n-a văzut, încît...

LUJÁN

Pune-i acest jug pe gît
și-ntr-un ceas îl vezi supus,
iar pe-a pieptului său holdă
brazde trage simpatia
și culegi din ea recoltă,
care nu crește sub boltă,
de nu semeni bani, cu mia.
(Ies din scenă.)

SCENA XIII

Odaie în casa lui Peribáñez.
CASILDA, INÉS, COSTANZA

CASILDA

Nu-i tîrziu pentru plecare.

INÉS

Drumu-i neted, vremea bună...

COSTANZA

Vara, şi-n această lună,
se ajunge, nu arare,
în nici, barem, zece ceasuri.
Ce podoabe-ţi pui, Inés ?

INÉS

Simple : rochia ce-o vezi.

COSTANZA

Eu am poale cu ceaprazuri
de argint.

INÉS

De sub aba
se văd bine.

CASILDA

Ei, dar mie
catifea mi s-ar cădea,
peste-o bluză vişinie,
că-s femeie măritată.

COSTANZA

Ştii, Inés, a lui Antón
îmi dădea, de astădată,

fusta aia cu cordon.
Țesătura-i de Cuenca,
tare fină — însă zice
a lui Blasco Gil, știi, Menga,
c-ar putea mai mult să-mi strice
că nu-i potrivită bine
cu culoarea pielii mele.

INÉS

Rochii mult mai frumușele
are... știu eu bine cine.

COSTANZA

Cine ?

INÉS

Păi, Casilda.

CASILDA

Dragă,
Dacă-o vrei p'-a albă, sau
pe-aia verde, ce-i, întreagă,
broderii, pe loc ți-o dau.

COSTANZA

Ești drăguță, minunată,
Însă, Pedro de te ceartă,
zău că n-o vrem, Doamne iartă !,
că acu ești măritată.

CASILDA

Ah, Costanza, dragă, nu e
Peribáñez așa rău.

COSTANZA

Te iubește mult ?

CASILDA

Nu, zău,
crezi că are-o fire șuie ?

COSTANZA

Multe vorbe dulci îţi spune ?

CASILDA

Dacă-s multe sau puţine,
nu ştiu, dar stîrnesc în mine
valuri de simţiri nebune.
Cu luceafărul de seară
vine de la cîmp, cuminte,
să cinèze... Cînd s-apară,
sufletu-mi întîi îl simte.
Să-i deschid, la poartă sar ;
zvîrl perniţa pentru ace,
căci, pe scaun, nu arar,
lucru-mi ţin, să am ce face.
De lîngă catîri, îndată
el s-a smuls... În braţe-i zbor.
Cînd ne-mbrăţişăm cu dor,
stă catîrca supărată
şi,-auzind-o el cum zbiară,
zice : „Cina-ntîi, pe loc,
să-i dăm ăstui dobitoc,
şi mă-ntorc îndată, iară."
Iar cît el i-aruncă paie,
mă trimite după orz ;
cum l-aduc, l-a şi întors,
drept în ciur, dintr-o copaie.
El în iesle,-apoi, îl varsă
şi ne-mbrăţişăm... Ştiţi cum e...
Cînd de dragoste eşti arsă,
orice loc e bun pe lume.
Hai apoi la oală, unde
fierbe, pentru ciorbă, apa,
şi cu aiul, şi cu ceapa ;
Ce miros în nări pătrunde,
mamă, din bucătărie !,

că țăranul mai că simte
că arama cea fierbinte
și să dănțuie-l îmbie.
Scot eu ciorba-n farfurii,
nu de-argint, să am mi-ar place,
cu garoafe sîngerii ;
Talavera, știi, le face.
Ciorba mea e bine dreasă,
cu plăcere și cu sîrg ;
n-o mănîncă mai gustoasă
nici mai-marele din tîrg.
Și răsplățile se-adună
căci, de soarbe-o-nghițitură,
el i-o dă pe cea mai bună
porumbiței lui, în gură.
Bea jumate din pahar,
iar eu restul îl deșert ;
îi aduc măsline, dar
voia bună-i sfînt desert.
Cum am isprăvit cu masa
mîinile ne-mpreunăm,
Domnului să ne rugăm
că-i blagoslovită casa.
Mergem la culcuș agale,
iară cînd îi vine ora
cu vii raze să ne scoale,
se căiește aurora.

INÉS

Proaspătă căsătorită,
fericită ești ! Și-acum
haideți ca, într-o clipită,
să ne pregătim de drum.

SCENA XIV

PERIBÁÑEZ, aceleaşi.

CASILDA

Pedro, gata e căleasa ?

PERIBÁÑEZ

Da, pe cît se poate, da.

CASILDA

Deci putem sui în ea.

PERIBÁÑEZ

Áltfel eu mi-aş duce-aleasa...

INÉS

Ştii, Blas are, şi mi-e ciudă,
perdeluţe şi covor.

CASILDA

Cată şi tu de-mprumută.

INÉS

Poate de la comandor.

PERIBÁÑEZ

Cred c-ar face-o bună faptă,
căci de noi prinsese drag.

CASILDA

Ce pierzi, dacă-i ceri ?

PERIBÁÑEZ

Aşteaptă :

zău, pentru un om cu cheag
nu-i covorul o trufie.

INÉS

Hai să ne-mbrăcăm odată.

CASILDA

Să-ți mai dea cred c-o să poată...

PERIBÁÑEZ

Ce-ai mai vrea ?

CASILDA

O pălărie.

PERIBÁÑEZ

Asta nu.

CASILDA

De ce ?

PERIBÁÑEZ

Păi, vezi,
penele de seniori
ție-ți pot da vînt, să zbori,
mie îmi pot fi corvezi.

(Ies din scenă.)

SCENA XV

Odaie în casa Comandorului.

COMANDORUL, LUJÁN

COMANDORUL

Grozav sînt de frumoși !

LUJÁN

Zău, n-am văzut
de cînd mă știu asemeni dobitoace
și nu puține mi-au trecut prin mînă.

COMANDORUL

Dar hamuri n-au.

LUJÁN

A zis stăpînul lor
că fac trei ani în primăvara asta
și l-au costat atît cît ți-a cerut ;
I-a cumpărat de-o lună, la Mensilla,
și sînt deprinși cu șaua și samarul.

COMANDORUL

Dar ia spune, Luján, în ce chip noi
să-i dăruim putem lui Peribáñez,
fără să-l facem să se simtă prost ?

LUJÁN

La tine-acasă cheamă-l și convinge-l
că de purtarea lui ești copleșit.
Dar, zău, mă umflă rîsul cînd te văd
că-ți faci un confident întru plăceri
din mine, om de rînd.

COMANDORUL

Uimit să nú fii,
căci și femeia asta-i tot de rînd
și o curtez după tipicul tău.
De-ar fi o doamnă, secretarul meu,
sau majordomul, sau vreun gentilom
din casa mea s-ar ocupa de dînsa.

I-ar cumpăra colan de diamante,
zorzoane, perle, catifele fine,
damascuri și atlazuri minunate
și alte scumpe și mai rare lucruri ;
Chiar din Arabii i-ar aduce-o Phoenix,
dar starea ei umilă mă obligă,
Luján, să te aleg acum pe tine,
căci, chiar de ești lacheu, te socotesc
om bun de mers și cumpărat catîri.
Știi, eu cu a mea dragoste mă port
așa precum se poartă ea cu mine.

LUJÁN

Señor, de nu ți-e dragostea discretă,
purtarea ta cu ea discretă pare.

SCENA XVI

LEONARDO, aceiași.

LEONARDO

E, unul, Peribáñez...

COMANDORUL

Cum, Leonardo, cine ?

LEONARDO

Chiar Peribáñez.

COMANDORUL

Ce spui ? Nu pricep.

LEONARDO

Zic că de tine-ntreabă Peribáñez,
și cred că îl cunoști, ba chiar prea bine :

E lucrătorul ăla din Ocaña,
bun, vechi creştin, bogat, cinstit de toţi
concetăţenii lui din acel tîrg,
încît, dacă ar vrea să se răscoale,
de-a lui chemare-n stare-ar fi s-asculte
toţi cei ce trag cu plugurile brazde,
căci îl cinstesc ca pe un om de vază.

LUJÁN

(aparte, stăpînului său.)

De ce-ai pălit, señor ?

COMANDORUL

O, ceruri sfinte !
Abia veni ţăranul care-i soţul
femeii ce-o iubesc — şi simt că-ngheţ,
şi palid sînt la chip, şi tremur tot.

LUJÁN

Deci n-o să ai curaj să-l vezi la faţă ?

COMANDORUL

Să intre, căci, cum celei ce iubeşte
ferestrele, grilajele şi strada
îi plac — iar în umilul servitor
îi pare pe stăpînul ei că-l vede,
aşa mă voi uita la omul care-i
stăpînul dînsei, al fermecătoarei.

SCENA XVII

PERIBÁÑEZ, în capă ; aceiaşi.

Sărut picioarele, señor.

COMANDORUL

O, Pedro,
de mii de ori să fii bine venit !
Te-mbrățișez.

PERIBÁÑEZ

O, Doamne, Doamne sfinte !
Atîta cinste pentru un țăran,
cel mai umil din cîți ai în Ocaña !
Atîta cinste pentr-un lucrător !

COMANDORUL

De-mbrățișarea mea nu ești nevrednic,
căci ești născut din oameni vrednici, Pedro ;
apoi, prin dibăcie și prin datini,
îi onorezi pe toți vasalii mei.
Și, pe de-asupra,-ți port recunoștință,
căci viața mi-am primejduit, știi bine,
și mi-o pierdeam, sînt sigur, fără tine.
Ce păs te-aduce ? Spune.

PERIBÁÑEZ

Eu, señor,
poate că știi, mi-s proaspăt însurat.
Noi toți, ca oamenii la locul lor,
chiar de sîntem săraci, adesea facem
ce-ar face nobilii de la palat.
Nevasta m-a rugat s-o duc ăst an
la hramul din Toledo, în august,
cînd stă biserica să cheme lume
din tot regatul, precum bine știi,
la sărbătoare. Merg, cu ea-mpreună,
și două verișoare. Eu, señor,
în casă n-am prea arătoase scoarțe,
nici franțuzești, de aur și mătase,
nici draperii cu daurite arme,

nici zurgălăi cu pene și blazoane.
Mă rog deci mult de senioria voastră
să-mi împrumute-o scoarță, de se poate,
și-un prapur, să-mi împodobesc căleasa.
Rog neștiința să mi-o ierți, ca unui
țăran, ce-ndrăgostit, acum, nebunu-i.

COMANDORUL

Ești, Pedro, fericit ?

PERIBÁÑEZ

Atît de mult.
că n-aș schimba saiaua asta groasă
nici pe însemnu-nalt de comandor,
ce-ți stă pe piept, căci am nevastă bună,
cinstită și, la chip, nu neplăcută,
creștină bună, care mă iubește,
nu știu dacă atît cît eu pe dînsa,
mai mult, însă, ca orișice femeie.

COMANDORUL

Să-ți fie dragă-i drept, cînd te iubește,
prin omenești cum și divine legi.
Vă place-ăst fapt ca pe ceva al vostru.
Hei, dați-i covorașul *mequinez*
și opt valtrapuri cu-ale mele arme !
Și, cum am azi prilej să-i răsplătesc
primirea de atunci în casa-n care
eu viața mi-am salvat, îi dăruiesc
c tîrii cumpărați pentru caleașcă.
Ș duceți-i nevestei lui cerceii,
de-s gata făuriți de argintar.

PERIBÁÑEZ

Mărite senior, de-aș săruta
de mii de ori pămîntu,-n al tău nume,

nu ți-aș plăti nici o fărîmă din
mărinimia ta fără de seamăn.
Vasali ți-am fost, nevasta mea și eu,
dar sîntem, de-astăzi, sclavii casei tale.

COMANDORUL

Tu, Leonardo, mergi cu el.

LEONARDO

Ei, haidem.

(Leonardo și Peribáñez ies din scenă.)

SCENA XVIII

COMANDORUL, LUJÁN

COMANDORUL

Ce zici, Luján ?

LUJÁN

Păi, zic că ți-a intrat
norocu-n casă.

COMANDORUL

Fii numai urechi...
Gătește-mi roibul, fără-ntîrziere,
căci la Toledo vreau să merg, mascat.
Ah, îmi răpește sufletul țăranca !

LUJÁN

S-o urmărești vrei ?

COMANDORUL

Eu sînt urmăritul ;
De-o văd, mai stîmpăr focu,-afurisitul.

(Ies din scenă.)

SCENA XIX

La intrarea în catedrala din Toledo.

REGELE don HENRIQUE III, CONETABILUL[1], *Suită.*

CONETABILUL

Veselă-i cetatea, rege,
și va fi slujită,-n toate,
după inimă și lege,
sacra voastră maiestate.
Înmiită li-i plăcerea,
că-i ajun de mare hram.

REGELE

Mulțumească-mi pentru vrerea
de-a veni aici, ce-o am.
De-a cetății frumusețe
sînt vrăjit peste măsură.

CONETABILUL

Pentru dragoste, căldură
și credință, și noblețe,
merită chiar mulțumire.

REGELE

E-al Castiliei renume,
a opta minune-n lume
prin a artei strălucire ;
Este capul de la care
mădularele prind viață
și sînt vesele sub soare.
E-o priveliște măreață.
E, ca Roma, așezată
pe-o colină, ce-a învins,
alte șapte, ce i-au strîns

[1] Comandant suprem al armatei (n.t.).

faima-n veacuri celebrată.
Din preasfînta-i catedrală
cu iubire mare ies.

CONETABILUL

E-o minune mai de fală
decît ánticul Efes.
La procesiune, poate,
Doamne, vii ?

REGELE

Mi-oi da silință
să fiu pildă de credință,
cu icoana preacuratei,
ca s-o-ndur, prin ruga-mi mută,
să se roáge pentru mine,
ea, cu buzele-i divine.

SCENA XX

Un PAJ ; apoi, doi REGIDORI [1] *din Toledo ; aceiași.*

PAJUL

Maiestate, îți sărută
tălpile doi regidori
din Toledo, și...

REGELE

Să intre.

(Pajul face un semn și intră cei doi Regidori.)

ÎNTÎIUL REGIDOR

Tălpile, de mii de ori,

[1] Consilieri, membri ai consiliului comunal sau orășenesc (n.t.).

îți sărută-ntreg Toledo
și răspuns prin noi aduce
mult îndreptățitei cereri
a Măriei tale : nobili,
cum și cetățeni, cu toții,
învoitu-s-au s-adune,
pentru ziua asta sfîntă,
ducați, patruzeci de mii,
cum și-o mie de voinici,
strînși din tot regatul nostru.

REGELE

Mulțumesc cetății noastre
pentru marile-i servicii.
Minunat este Toledo !
Sînteți cavaleri ?

AL DOILEA REGIDOR

Da, sîntem
cavaleri noi amîndoi.

REGELE

Cu-al meu conetabil, mîine,
să vorbiți, ca nobilimea
din acest Toledo s-afle
ce simt eu că-i datorez.

SCENA XXI

INÉS, 'ASILDA și COSTANZA, purtînd pălării cu ciucuri și îmbrăcate ca țărăncile din La Sagra ; PERIBÁÑEZ ; în spate, COMANDORUL, cu gluga trasă pe față.

INÉS

Musai trebuie să-l văd !

Am picat tocmai la timp,
căci e regele-n cetate.

COSTANZA

Ah, ce făt-frumos grozav!

INÉS

Ăsta este don Enrique,
cel de-al treilea.

CASILDA

Ah, al treilea?

PERIBÁÑEZ

Fiul lui don Juan intîiul
este el — și e nepot
de-al lui don Enrique-al doilea,
cel care l-a omorît
pe don Pedro, rege care
se chema Guzmán, prin mamă,
cavaler viteaz, de seamă,
ce-avu frate mai viteaz;
dar, căzînd el la pămînt,
roata soartei se suci,
căci brațele deschizîndu-și
spre Enrique, îi dădu
daga, azi schimbată-n sceptru.

CASILDA

Cine-o fi umflatu-n pene,
de-i vorbește?

PERIBÁÑEZ

Cred că este
conetabilul.

CASILDA

Cum, regii
sînt din carne și din oase ?

COSTANZA

Da' tu ce-ți închipuiai ?

CASILDA

Că-s din catifea și-atlazuri.

COSTANZA

Au, da tare mai ești toantă.

COMANDORUL

(aparte.)

Ca o umbră urmări-voi
soarele-ăstei țărăncuțe
și cu-atîta îndrăzneală
încît, zău, tare mă tem
că voi fi recunoscut
de oamenii regelui.
Ei, dar merge la *alcázar* [1].

INÉS

Văleu, măi, regele pleacă !

COSTANZA

Nici nu mi-am dat seama, vai,
de-i blonziu sau roș la barbă !

INÉS

Regii sînt, Costanza dragă,
la vedere, totdeauna,

[1] Cetate, castel, palat regal (sp.). (N.t.)

minunate năluciri,
căci de cîte ori vedemu-i
ni se par de-altă culoare.

(Ies din scenă Regele, Conetabilul și Suita.)

SCENA XXII

LUJÁN, un PICTOR, PERIBÁÑEZ, CASILDA, INÉS, COSTANZA, COMANDORUL

LUJÁN

Asta-i.

PICTORUL

Care dintre ele ?

LUJÁN

(pictorului.)

Pssst !

(Comandorului.)

Señor, iată-l pe pictor.

COMANDORUL

O, amice...

PICTORUL

Sluga, sluga.

COMANDORUL

Ai culori și ai carton ?

PICTORUL

Cunoscîndu-ți gîndul, vin
cu culori și cu carton.

COMANDORUL

Să-mi pictezi atunci, în taină,
dintre-acele lucrătoare,
pe aceea de la mijloc,
după ce, oricum, oriunde,
sta-vor mai îndepărtate.

PICTORUL

O să-mi vină greu, mă tem,
dar cutez să spun că mult,
mult va semăna cu dînsa.

COMANDORUL

S-asculţi bine ce doresc :
de-o să semene cu dînsa
cea de pe carton, eu vreau
ca, pe pînză, mult mai mare,
să-i pictezi apoi portretul.

PICTORUL

Vrei din cap pînă-n picioare ?

COMANDORUL

Nu chiar ; îmi ajunge bustul,
dar, la gît, cu-acelaşi galben,
în saia şi cu mărgele.

LUJÁN

Pare-se că se aşează
colo, toţi.

PICTORUL

E bun prilejul
şi-o să-i fac portretu-ndată.

PERIBÁÑEZ

Hai să stăm aici, Casilda,
să vedem făcliile.

INÉS

Cică-aduce-vor, la noapte,
tăurași la primărie.

CASILDA

Hai să stăm, c-o să vedem,
de aici, fără primejde.

COMANDORUL

Pictore, hai, fă un cer
mărginit de nouri și
fă un șes fără de seamăn,
presărat cu mii de flori.

PICTORUL

Chiar că este ca o zînă !

LUJÁN

E frumoasă,-ncît stăpînul
mi se-mpăroșează tot
și se face chiar sălbatic.

PICTORUL

Acuși nu mai am lumină.

COMANDORUL

Nu te teme, căci alt soare
poartă-n ochii ei senini ;
pentru tine sînt doar stele,
pentru mine-s sori de foc.

ACTUL II

SCENA I

Sala de întruniri a unei confrerii din Ocaña.
BLAS, GIL, ANTÓN, BENITO

BENITO

Zic că asta se cuvine.

GIL

Păi, atunci, şezi jos şi scrie.

ANTÓN

Prea puţini sîntem bădie,
la sobor, şi nu e bine.

BENITO

I-am chemat de ieri să vie.

BLAS

Hm, mai an s-au săvîrşit
mari greşeli, de sărbătoare.

GIL

Un alai desăvîrşit
fost-a, oameni buni — şi mare ;
sfîntul minunat slujit...

Însă-i rău că lipsuri sînt
și în confreria noastră,
dar le-am îndrepta curînd,
după voia dumneavoastră.
Sigur că nu-i bine cînd
răul prinde rădăcină
și cînd multă lume zice
că-n Ocaña, da, aice,
nu-i evlavia deplină.
Poate glasul să-și ridice
Spania, cînd sfîntul nost,
Roque, pururi preacuratul,
cu alaiuri mari și post
mái cinstit e de tot natul
în Toledo,-n tot regatul.
Păi, zic eu, e bună treaba,
cînd ne speriem degeaba ?
Multe ni le-a scos pe dos
Ba uitarea, ba și graba.

SCENA II

PERIBÁÑEZ, aceiași.

PERIBÁÑEZ

De vă pot fi de folos,
iată-mă-s, cam tîrzior.

BLAS

Peribáñez, ne-ai lipsit
mult, deci fii binevenit.

PERIBÁÑEZ

Dacă nu-s de ajutor,
mă simt prost, nemulțumit.

BENITO

Hai, stai jos și lasă asta.

GIL

Unde-ai fost ?

PERIBÁÑEZ

Am fost la hram,
la Toledo, cu nevasta.

ANTÓN

Și a fost grozav ?

PERIBÁÑEZ

Credeam
că în cerul sfînt eram,
în biserica măiastră.
Să vă spun icoana cum e ?
Seamăn n-are-n lumea noastră !
parc-au pogorît, anume,
sculptori din tăria-albastră.
Cel ce,-n sfera preaînaltă,
n-o văzu adevărată,
pe-al ei tron, cu nici o alta
s-o compare n-o să poată,
nici în lumea asta toată ;
Ziua sfîntă o serbară
prin alai măreț, solemn.
De evlavie dînd semn,
fost ı regele s-apară
în clipita asta rară.
Spre-Andaluzia se duce,
să-nteţească bătălia.

GIL

Fără tine,-i la răscruce
și greșește confreria.

PERIBÁÑEZ

Ieri voiam să-i vin sub cruce
lui san Roque,-aici, și pilda
voastră s-o urmez, mergînd
la alai, cu toți în rînd,
însă a venit Casilda,
cu evlavie în gînd,
și-n Toledo m-a oprit,
să-i văd, nouă zile, slava.

GIL

Și-a fost regele mărit ?

PERIBÁÑEZ

Și maestrul cel vestit —
mi s-a spus — de Calatrava
și Alcántara... Ce luptă
se gătește ! Pui de maur,
ce din Bétis se înfruptă,
n-o rămîne pe coclaur.
Greu plătit-vom acest laur !
Dar, lăsînd noi lupta-n pace,
ce aveați de gînd a face ?

BENITO

Despre noua confrerie
tot vorbeam — și cum încoace
ai venit — îmi pare mie
cum că tocmai tu ești omul
ce ne trebuie... Oricum,
să ne-alegem majordomul
chiar vroiam.

ANTÓN

Și eu, acum,
gîndul tot spre el mi-ndrum.

BLAS

Cine-ar fi-mpotrivă oare ?

GIL

Zic și eu să fie el ;
s-aibă însă grijă mare
ca, la altă sărbătoare,
să nu mai greșim la fel.

PERIBÁÑEZ

Aș putea și *nu* să spun
eu, ca proaspăt însurat,
dar cum voi m-aflarăți bun,
uit de griji și mă supun.
Mă simt tare onorat
să-l slujesc pe Roque, sfîntul :
și, ca majordom, cred eu,
o să-mi crească-n piept avîntul.

ANTÓN

Să te-ajute Dumnezeu
faptă-n veci să-i faci cuvîntul

PERIBÁÑEZ

Ce e de făcut adică ?

BENITO

Eu zic că statuie mică
are Roque ; s-aibă una
arătoasă, mai voinică.

PERIBÁÑEZ

N-ar fi rău, de ne-ar da mîna.
Gil ce zice ?

GIL

Că așa-i :
Roque-al nostru-i vechi și mic.

PERIBÁÑEZ

Și Antón ?

ANTÓN

Că-i mic îi bai.
Cîinele parcă-i pe moarte
lîngă sfînt ; iară din pîne,
jumătate mai rămîne.
Însuși sfîntul, dintr-o parte,
gol se vede, căci cam spart e ;
Apoi deștele-alea două,
cu care binecuvîntă,
rupte bine-s amîndouă.

PERIBÁÑEZ

Blaș, ce zici ?

BLAS

Că treaba-i sfîntă,
dar de ce statuie nouă ?
De ce-atîta cheltuială ?
Pedro și Antón, la tîrg,
s-afle-un pictor și, cu sîrg,
meșterindu-l cu migală,
să ni-l facă mai de fală.

PERIBÁÑEZ

Da, cu banii stăm cam rău;
cred că Blas dreptate are,
însă cine, cum să-l care ?

ANTÓN

Pe măgarul meu, pe-al tău,
o să-l ducem, frăţioare,
în cearşafuri de abá.

PERIBÁÑEZ

Pentru azi ne-ajunge dacă
la Toledo mergem.

BLAS

Da,
însă dacă-o să vă placă
o statuie, nu săracă,
ci ca sfîntul Cristofor,
n-am să mă zgîrcesc cu banii,
dacă-i voia tuturor.

GIL

Cine s-ar zgîrci la danii ?
Şi eu dau ce mi-s dator.

PERIBÁÑEZ

Hai, Antón, căci bun rămas
Vreau să-mi iau de la nevastă.

ANTÓN

Cu icoana, peste-un ceas,
te aştept...

PERIBÁÑEZ

Drept veste proastă
o s-o ia, zicînd c-o las
singură, chiar de i-oi spune
că soborul m-a rugat.
Să se supere pe bune
poate, fi'ncă plec din sat
pe timp bun de secerat.

(Ies din scenă.)

SCENA III

Odaie în casa Comandorului.

COMANDORUL, LEONARDO

COMANDORUL

Spune-mi totul, pe-nţeles.

LEONARDO

Dacă, preaiubit señor,
ţie-ţi este de-ajutor
cucerirea lui Inés,
iată, s-a întors acasă,
ca o auroră-n zare
a iubitului tău soare,
dar mai blîndă, mai duioasă.
Îi tot dam tîrcoale, dar
căutînd ca,-ntîi de toate,
să n-am, prin vecinătate,
rele guri, vreun ochi pîndar.
Într-o zi, la danţ ajuns,
prins-am să-i vorbesc o clipă ;
speriată şi în pripă,
prin sfială mi-a răspuns.
Dar la arie ieşind,
peste-o zi, am prins să-i spun

prefăcutu-mi dor nebun
și neostoitu-mi jind.
Mai în largul ei a stat
să m-asculte, cu uimire,
și iubirii prin iubire
să-i răspundă s-a jurat.
Eu i-am spus, de bună seamă,
că nevastă mi-o doresc,
chiar de se temea, firesc,
de ce-i cazul să se teamă.
Însă i-am promis, gingaș,
că, dacă plăcere-i face,
însuși o să vii încoace,
să ne fii, la nuntă, naș.
Spre Casilda, bunăoară,
e-o portiță bunicică :
Doar Inés e singurică
și îi este verișoară.

COMANDORUL

Leonardo ! Dacă soarta,
către țărănească-i stîncă,
disprețuitoare încă,
mi-ar deschide-odată poarta,
cum crezi tu, atît de lin !

LEONARDO

Așa țeapănă-ți răspunde ?

COMANDORUL

Am urmat-o, știi tu unde,
umbră-a soarelui divin,
însă cînd mi-am tras deoparte
gluga, îmi păru că-ngheață,
speriată, parcă-n față
îi sta însăși hîda moarte.

Ba era îmbujorată,
ba ca neaua în pomeți
și creștea al ei dispreț
cu mînia deodată.
Eu, în schimb, privind spăsit,
i-arătam cum că purtarea
ei îmi crește disperarea
și că mă rănea cumplit.
Îmi părea că,-n fel și chip,
crește mîndra-i frumusețe.
Fost-a dorul să mă-nvețe
gînd nebun să înfirip,
de-am chemat un pictor care
să-i picteze-acest dispreț.

LEONARDO

I-a ieșit ?

COMANDORUL

E fără preț.
Seamănă atît de tare,
că-l mărește-acum, pe pînză,
ca să pot privi în voie,
nu umil, cu anevoie,
frumusețea-n chipu-i strînsă.
O fi gata... De îndată,
Adă-l din Toledo... Dacă,
vie, nu-i chip să mă placă,
voi trăi cu cea pictată.

LEONARDO

Ah, te voi sluji, señor,
dar îți spun — să nu te superi —
prea mult pentru dînsa suferi.
Cucerește-o mai ușor.
Cu Inés vorbesc — și basta,
poți să vezi pe loc minunea.

COMANDORUL

Leonardo, toată lumea
nu ar preţui cît asta.

SCENA IV

LUJÁN, în straie de secerător; aceiaşi.

LUJÁN

Singur eşti, señor ?

COMANDORUL

Luján ?
Leonardo e cu mine.

LUJÁN

Bun de cinste-s.

COMANDORUL

Pentru tine,
pe-acest plai ocañian,
sînt atunci moşii de fală.

LUJÁN

Peribáñez, drag senor,
m-a tocmit secerător,
căci, vezi, straiele-astea-nşeală.
Vrînd la grîu eu să-i lucrez,
nu m-a cunoscut — şi-n casă
astăzi să-i slujesc mă lasă.

COMANDORUL

Fericit eşti ! Aiurez !

LUJÁN

Mîine-n zori să-ţi faci pe plac
poţi, cînd ies secerătorii ;
poate i-or aduce zorii
dragostei nebune leac,
căci e Peribáñez dus
la Toledo şi, atunci,
i-áuzi, datu-mi-a porunci
eu să te slujesc supus.
Cînd secerătorii,-n ceată,
şi-or afla în somn popas,
fă-mi un semn : de-aud un pas,
pasul tău, deschid îndată.
Intră, nu da îndărăt,
ca să-ţi vezi suprema zeie,
invincibila femeie.

COMANDORUL

Mulţumirea să-mi arăt
cum pot eu, Luján ?

LUJÁN

Stăpîne,
e încrederea tezaur
mai de preţ ca orice aur,
căci în inimă rămîne.

COMANDORUL

Neted drum mi-aşterni, Luján !
Bolii mele leac i-ai dat !
Noaptea asta, de-i plecat
acel crunt, gelos ţăran,
şi tu îmi deschizi, un vis e,
căci vor picoti cosaşii
şi-o să-mi ducă dorul paşii
spre-a speranţei porţi deschise.

Ce noroc am mai avut
astăzi, căci plecat e el
și, văzîndu-te, de fel
nu te-a mai recunoscut !
Cercetat-ai bine casa ?

LUJÁN

Colț cu colț, să-ți sting văpaia,
de văzut-am și odaia
unde-ți doarme preafrumoasa.

COMANDORUL

Ce ? a ei ? Și vii răsfrîngeri
nu te-au fulgerat, din soare ?
Faeton i-ai fost tu, oare ?
Ce-ndrăzneală ! Și-acel înger
ce făcea așa, sihastru ?

LUJÁN

Păi, împodobea iatacul,
tot brodînd ceva cu acul
pe un marochin albastru,
nu brocart și nici mătase...
Pielea doar, fără bordură,
aurea prin cusătură.
Colțurile le tăiase.
În Castilia se zice :
„Ai, în august, iarna-n față."
Vezi că ploaia se răsfață,
peste sat, cu aspre bice ;
și-acu soțul dumisale-i
cavaler — și iarna vine,
și-n iatac femeia ține
ăl valtrap cu-armele tale.
Eu, văzînd aste însemne,

zis-am : „Date-s, nu-s răpuse ;
la picioare îi stau puse
marii dragoste, pesemne.“

COMANDORUL

Aîta cred că noima este :
că-și luară-n stăpînire
prefrumoasa cucerire,
căci de-atîrnă, dau de veste
că supuse nu-s, nicicum ;
chiar dacă-ar fi vieți, aș zice
că-s binevenite-aice,
nu pierdute... Du-te,-acum,
cît nu ne-o zări-mpreună.
Cît mă-mbrac și eu, veni-va
dulcea noapte, milostiva,
s-alin patima-mi nebună.

LUJÁN

Și pe el îl iei cu tine ?

COMANDORUL

Totul mai ușor în doi e,
și, apoi, mai la nevoie,
un prieten prinde bine.
(Ies din scenă.)

SCENA V

La întrarea în gospodăria lui Peribáñez.
CASILDA, INÉS.

CASILDA

Pînă-n zori cu mine stai ;
zău, te rog, rămîi, rămîi.

INÉS

Să cer voie, mai întîi,
la părinţi — altfel îi bai.
Nu te supăra, dar, ştii...

CASILDA

Vorbă am să le trimit
s-aibă somnul liniştit.
Doar la mine întîrzii.

INÉS

Fă, iubită verişoară,
cum crezi tu — eu n-am de-ales.

CASILDA

Ce plăcere, ah, Inés,
mi-ai făcut în astă seară !
Bun răspuns iubirii mele !

INÉS

Te-ai deprins să dormi alături
de bărbatul tău, sub pături,
şi te temi de nuş' ce rele.
Cum să-i ţin eu locul, zău,
că doar e bărbat în lege,
care face şi-nţelege
ce-i o treabă de flăcău.
Zgomot eu de-aud prin casă,
frica, ah, nici gînd să-mi treacă.
Tremur lîngă-o spadă-n teacă
şi leşin de tot, de-i scoasă.

CASILDA

Să te temi ? Dar nu se poate :
dorm cosaşii-n jur, pe-afară.

INÉS

Teama ta, măi verişoară,-i
teamă de singurătate
şi nesomn — ce-n tine-l porţi.

CASILDA

Înţelegi, deci, că nesomnul
geloziei îi e domnul
şi-i deschide large porţi,
preschimbînd iubirea-n teamă ?
Temeri cînd îţi vin de hac,
ştii că dragostei i-i leac
gelozia ?

INÉS

Mamă, mamă,
dar e în Toledo ! Cum
te-ar făcea geloasă ? Uuh !

CASILDA

Gelozia e-n văduh ;
nu o simţi, Inés, nicicum ?

INÉS

Zice-un cînt că din Medina
ar veni.

CASILDA

Toledo n-are
drept să-i fie-n lumea mare
geloziei rădăcina ?

INÉS

Are frumuseţi de vis.

CASILDA

Hai la cină.

SCENA VI

LLORENTE, MENDO, aceleași.

LLORENTE

Dacă-n zori
te toţi scoli adeseori,
seara, zău, să dormi ţi-e scris.

MENDO

Chiar aşa e : după cină,
tare bun e un culcuş

CASILDA

Hai, Inés : încep, acuş,
lucrătorii toţi să vină.

INÉS

Hai... Lui Sandro dă-i poruncă
s-aibă grija casei...

SCENA VII

BARTOLO, CHAPARRO, LLORENTE, MENDO

LLORENTE

Na,
poarta s-o încuie vrea,
că i-i frică şi-ncă-i pruncă,
şi acasă nu-i bărbatul.

BARTOLO

Mda... Îi rost de rod bogat...
Mîne am de secerat
dealu' tot, de-a lung, de-a latul.

CHAPARRO

Mă, Llorente, Mendo, eu
vă zic una : noapte bună.

MENDO

Nu prea-i rost de somn, sub lună,
cînd ne-ateaptă lucru greu ;
taie, strînge, taie iar —
și-asta toată ziulica !

CHAPARRO

Lasă, Mendo, nu-i nimica :
munca-i mare cinste doar.
Ia să stăm la șart oleacă,
ori să și cîntăm ceva.
Lucruri noi dacă-om afla,
seara poate să ne placă.

BARTOLO

Mori de somn, Llorente ?

LLORENTE

Zău
de n-aș vrea să fie seară
doar de două ori pe vară,
dacă bunu-i Dumnezeu.

SCENA VIII

HELIPE ; LUJÁN, în chip de secerător ; aceiași.

HELIPE

Loc aveți cu toții, da ?

MENDO

Bun venit la noi, Helipe.

LUJÁN

Dară eu în aste clipe,
loc mi-aș mai putea afla ?

CHAPARRO

Ai loc să te ghemuiești
lîngă poartă,-așa cum poți.

BARTOLO

Cîntece vor, musai, toți.

CHAPARRO

Ba, s-asculte și povești.

LUJÁN

Să-i dea drumul orișicine
știe povesti frumos.

CHAPARRO

Io minteanu' mi-am și scos,
să stau jos, s-ascult mai bine.

LUJÁN

Să se cînte-ntîi — și-apoi
vă voi spune o poveste
care vie-n minte-mi este.

MENDO

Hai, cîntați.

LLORENTE

Hai ! Unu, doi.

(Cîntă acompaniați de ghitare.)

Trifoiașul cum miroase,
alei, Doamne, trifoiașul !
Al nevestei trifoiaș,
ce bărbatul și-l iubește
și-al fecioarei ce tînjește,
rău păzită,-n strîmt lăcaș,
că prea tare-o strînge-n clește
dorul cel dintîi, poznașul.
Trifoiașul cum miroase,
alei, Doamne, trifoiașul,
trifoiașul cum miroase !
Trifoiaș, măi, de burlacă,
vrînd ibovnici, foc și pară,
trifoiaș de văduvioară,
soți visînd în vis, buimacă,
încît rochii albe-mbracă,
da' și poale arătoase.
Alei, doamne, trifoiașul
cum miroase, cum miroase !

LUJÁN

Dorm cu toții, mi se pare ;
ce să mai cîntați ? Dorm duși.

LLORENTE

Și io ațipesc acuși,
chiar de nu-n trifoi în floare.

LUJÁN

Ce mai stau ? Dorm toți, dorm lemn,
dorm somn greu... Ajută-l, noapte,
în a dragostelor fapte.
Fluieră... Acesta-i semn
să-i deschid...

(Deschide.)

SCENA IX

COMANDORUL și LEONARDO, cu glugile trase pe față; LUJÁN, LLORENTE, MENDO, CHAPARRO, BARTOLO și HELIPE, adormiți.

LUJÁN

Ești tu, señor ?

COMANDORUL

Eu.

LUJÁN

Hai, intră-atunci în grabă.

COMANDORUL

Am intrat...

LUJÁN

Și-acum, la treabă !
Dorm cu toții, sforr, sforrr, sforrr ;
poți să-i tai pe toți cu coasa
și să-i calci cu patru roți
dar trezí, zău de-i mai poți.

COMANDORUL

Ah, Luján, eu nu-i știu casa —
du-mă și-mi arată locul.

LUJÁN

Leonardo stă de pază.

LEONARDO

Stau.

LUJÁN

Stăpîne, mă urmează.

COMANDORUL

Ah, iubirea mea ! Norocul
de mi-ar sta o clipă scut !

(Comandorul și Luján intră ; Leonardo rămîne în dosul unei porți.)

SCENA X

LLORENTE, MENDO, CHAPARRO, BARTOLO, HELIPE ; LEONARDO, ascuns.

LLORENTE

Mendo, mă !

MENDO

Llorente, ce-i ?

LLORENTE

Pași aud.

MENDO

Pași ? Cu temei,
eu de asta m-am temut.
Peribáñez nepătată
cinstea astfel oare-și ține ?

LLORENTE

Nu-i de rînd.

MENDO

Cuum ?

LLORENTE

Păi, cînd vine
în manta de aur toată !

MENDO

Aur ? Zău, să mor de nu-i
comandorul !

LLORENTE

Hai, alarma
să o dăm !

MENDO

Mai bună-i larma
ca tăcerea ?

LLORENTE

Bine spui ;
dar că-i dînsul cum aflaşi ?
După ce ?

MENDO

A, nu-i localnic
ca să umble-atît de falnic
şi cu cutezanţă-n paşi.
Nici în gînd n-ar cuteza.

LLORENTE

Cînd frumoasă ţi-i nevasta,
nu-i departe nici năpasta.

MENDO

Dacă nu-i de vină ?

LLORENTE

Mda...
Fă pe adormitul ! Vin !

SCENA XI

COMANDORUL și LUJÁN, cu glugile trase ; aceiași.

COMANDORUL
(în șoaptă.)

Leonardo...

LEONARDO

Ce-i, señor ?

COMANDORUL

Ce prilej pierdut ! Să mor
și nu alta !

LEONARDO

Cum ?

COMANDORUL

Ce chin !
S-a închis de tot în casă
fiara asta crudă.

LEONARDO

Bate
iar în ușă.

COMANDORUL

Nu se poate,
că-i trezesc pe toți.

LEONARDO

Nu-și lasă
ăștia somnul ! Osteneala,
vinul sînt niște zăvoare
pentru simțuri — și prea tare
varsă-n minte moleșeala.
Dar ascultă... Au deschis
ferestruica ușii, zău.

COMANDORUL

Astăzi totu-mi merge rău.

LEONARDO

Dacă-i ea ?

COMANDORUL

Ar fi un vis.

SCENA XII

CASILDA, cu o basma în cap, la o fereastră cu vedere spre poartă: aceiași.

CASILDA

Ce-i, prieteni ? Este ora
de pornit la seceriș ?

COMANDORUL

O, señora, pe furiș
se strecoară aurora,
dar cum tu ești ca un soare,
ochii văd și-un dulce rai ;
și-atunci nu-i păcat să stai
singurică, noaptea, oare ?
Nu te-o fi iubind bărbatul
de se duse la Toledo.
Comandorul — asta cred-o,
n-ar fi săvîrșit păcatul.
(Știi că tare-i mai ești dragă,
și-aspră ești cu el), nici gînd
să te lase-așa, nicicînd,
căci chiar dacă țara-ntreagă
i-ar fi dat porunci, prin rege,
singură să lași vreodată

o făptură fermecată ?
Asta-i a iubirii lege ?

CASILDA

O, secerător ce vii
de departe-n satul nostru,
la chemarea lunii áugust,
cine te-a-nvățat, zi, cine,
să vorbești cu răutate ?
Pune-ți asprele obiele,
dă-ți minteanul jos și ia-ți
secerea pe după gît,
ia-ți pălmarele la brîu
și te scoală-n zori de ziuă,
căci te cheamă ziua albă.
Leagă snopii seceraţi,
făr-a scutura un spic.
Stelele cînd se arată,
cată de te odihnește,
nu umbla cu vorbe care
rău se poate să-ți aducă.
Comandorul din Ocaña
slujitor i-i unei doamne,
nu unei țărănci ca mine,
în saiale și abale.
Coafată-i ea, la modă,
guler de olandă poartă
și o tocă de argint,
nu ca noi, broboade aspre.
În caleașcă sau în lectici
umblă ea la slujbe sfinte,
nu-n căruță rablagită,
din podgorii la ogor.
El îi face, în scrisori,
complimente minunate,
nu îi spune numai vorbe

grosolane, țărănești,
care nobile se vor.
Și mînușa ei miroase
a parfumuri dulci și-a ambră,
nu miroase-a levănțică,
busuioc și cimbrișor
și a mentă niciodată.
Iară dacă mă iubește
comandorul, peste poate,
și virtutea și onoarea
și le-ar dărui în schimbul
unei dragoste mințite,
tot mai drag mi-i Peribáñez,
în minteanu-i țărănesc,
decît comandorul care
umblă-n mantie bogată.
Drag mi-i, cînd îl văd venind,
el, pe iapa lui rotată,
plin de chiciură în barbă,
cu zăpadă pe cămașă
și-arbaleta curmeziș,
și cu două potîrnichi
ori doi iepuri la oblînc,
cu ogarul după dînsul.
Mult mai drag îmi e să-l văd,
decît să-l privesc la chip
pe fălosul comandor,
cu boneta-i de mătase,
toată numai nestemate,
plin de bumbi și copci de aur;
căci evlavie-mi stîrnește
mult mai multă crucea unui
schivnic, cruce grea, de piatră,
decît crucea purpurie [1]

---

[1] Crucea roșie era însemnul cavalerilor Ordinului Santiago (n.t.).

a lui Santiago, prinsă
de frumosu-i șnur brodat.
Pleacă, biet secerător,
căci te vei căi amarnic,
dacă vine Peribáñez,
și lumina albă-a zilei
n-o să mai ajungi s-o vezi.

COMANDORUL

Ba rămîn, rămîn, señora,
o, Casilda, o, iubire !
Eu sînt comandorul, eu...
Pentru Dumnezeu, deschide-mi !
Uite, ți-am adus în dar
trei șiraguri lungi de perle
și un lănțișor de smalț,
mult mai greu decît al meu.

CASILDA

Nu dormiți, secerători
ai acestei case ! Iată,
rîsul zorilor vă cheamă !
Ah, aud nechez de cai !
Cel ce seara va aduce
snopii cei mai mulți cosiți,
va primi o pălărie
largă, pălăria aia
ce o poartă Pedro cînd
la podgorie se duce.

(Se retrage de la fereastră.)

MENDO

Mă, Llorente,-auzi, ne strigă !

LUJÁN

(aparte, Comandorului.)

Fugi, señor, fugi, fugi degrabă,
că te văd secerătorii.

COMANDORUL

(aparte.)

Ah, crud șarpe libian !
Chiar de-ar fi să-mi pierd moșia,
sîngele, onoarea, viața,
trebuie să mă răzbun
pentru-acest cumplit dispreț !

(Ies din scenă Comandorul, Luján și Leonardo.)

BARTOLO

Sus, Chaparro, sus, că, uite,
vine ziua cu pași repezi.

CHAPARRO

Sus, Helipe, că-i tîrziu !

HELIPE

Hai, Bartolo, hai, că munții
se și văd unii pe alții,
plini de albăstrii zăpezi !

LLORENTE

Haidem toți prieteni, haidem,
ca să nu zică stăpîna
că, de nu-i stăpînu-acasă,
secerile nu lucrează.

(Ies din scenă.)

SCENA XIII

Atelierul unui pictor din Toleodo.
PERIBÁÑEZ, ANTON, PICTORUL

PERIBÁÑEZ

Printre sfinţi, printre portrete,
ce văzutu-le-am pe pînze,
mari frumseţi într-unu-s strînse,
de-au putut să mă desfete.
Poate-i iscusit pictată,
sau ţărancă-i ea, ca mine,
şi să-mi placă se cuvine
tot ţăranca-adevărată.
Şi cum noi la învoială
am căzut cu sfîntul Roque,
vreau pe-acea ţărancă-n roche
s-o mai văd.

PICTORUL

E ideală !
Ai pricini să vrei s-o vezi.

PERIBÁÑEZ

Dă-o jos din ăl piron,
s-o arăt şi lui Antón.

ANTÓN

Am văzut-o — păi, ce crezi ?
Dar, cum asta-i voia ta,
am s-o mai privesc o dată.

PERIBÁÑEZ

Du-te, adă-o odată !

PICTORUL

Merg.

PERIBÁÑEZ

Un înger vei vedea.

(Pictorul iese din scenă.)

SCENA IV

PERIBÁÑEZ, ANTÓN

ANTÓN

Ştiu de ce ţăranca asta
s-o priveşti mereu te face.

PERIBÁÑEZ

Straiul ei grozav îmi place ;
altfel, e-un portret — şi basta.

ANTÓN

Cu nevasta ta îţi pare
că ar semăna, de pildă.

PERIBÁÑEZ

Cum, iubita mea Casildă
e aşa fermecătoare ?

ANTÓN

Tú-i eşti soţ — deci se cuvine
tu să ştii cum e.

SCENA XV

PICTORUL, aducînd un portret mare al Casildei ; acelaşi.

PICTORUL

E-aici.

PERIBÁÑEZ

(aparte.)

Da,-i aici, dar nu-mi mai zici
că-i aici și-a mea rușine !

PICTORUL

Cum îți pare ?

PERIBÁÑEZ

E-o minune.
Tu ce zici, Antón ?

ANTÓN

Din ochi
o tot sorbi ! Să n-o deochi !
Că-i un înger toți ar spune.

PERIBÁÑEZ

Mergi, Antón, la han — și șaua
pune-o pe măgari.

ANTÓN

(aparte.)

Deh, prost
nu-s nici eu... Chiar ea a fost
și e mare dandanaua,
căci e ars de gelozie
bietul Pedro ! *(Tare.)* Pe curînd.

(Iese din scenă.)

PERIBÁÑEZ

N-a făcut nici cerul sfînt
astfel de minunăție !
Ah, ce ochi, ce gură ! Dar
din ce loc o fi ?

PICTORUL

Mi-e teamă
că, pe-a-ntinsei pînze tramă,
lucrul fostu-mi-a-n zadar,
că-i din tîrgul vostru mic.

PICTORUL

Din Ocaña e venită ?

PICTORUL

Da.

PERIBÁÑEZ

Ştiu una logodită,
care-i seamănă un pic.

PICTORUL

Nu ştiu cine e... Ştiu numa
c-am pictat-o pe furate,
pe-un carton, cu gînd de-a scoate
pînza asta, de acuma.

PERIBÁÑEZ

Ştiu eu cine te-a-ndemnat
s-o pictezi — şi om de bine-i,
dar vei recunoaşte cine-i,
de-l ghicesc ?

PICTORUL

Neapărat.

PERIBÁÑEZ

E-al Ocañei comandor.

PICTORUL

Cum ea nu ştie defel
că e om de vază cel
ce-o iubeşte arzător,
recunosc, acesta-i insul.

PERIBÁÑEZ

Faptul ea nu-l ştie, deci ?

PICTORUL

Pîn-a fi pe-aici să treci,
ce, mata ştiai de dînsul ?
Ei, şi tare-am mai trudit
ca portretul bun să-mi iasă !

PERIBÁÑEZ

Nu mi-l dai, ca eu acasă
să i-l duc ?

PICTORUL

N-am fost plătit.

PERIBÁÑEZ

Eu plătesc.

PICTORUL

Dar n-ar fi drept,
căci s-ar supăra, mi-e teamă,
comandorul mai cu seamă
că lacheul i-l aştept.

PERIBÁÑEZ

E amestecat în treabă ?

PICTORUL

E ca fulgerul ce arde,
dintr-o parte,-n altă parte,
să i-l ducă mai degrabă.

PERIBÁÑEZ

Ieri l-am şi văzut.

PICTORUL

Ceva
mai doreşti ?

PERIBÁÑEZ

Cît sfîntul nost'
stă aici, tot este rost
să mai văd portretul.

PICTORUL

Da ?
Pe curînd.
(Iese din scenă.)

SCENA XVI

PERIBÁÑEZ, singur.

PERIBÁÑEZ

O, ceruri sfinte !
Ceas necruţător şi crud !
Ce mi-e dat să văd, s-aud !
Dar Casilda de-i cuminte,
cum să-i spun, prin ce cuvinte,
că-s jignit peste măsură ?
ah, un soţ nu se îndură,

nu, să-și dea așa, pe față,
gelozia care,-n viață,
inimii îi este-arsură !
Mi-e deajuns că-mi vrea nevasta
comandorul și, cu asta,
cinstea mi-o pătează foarte.
Cînd cinstire eu din parte-i
merit — ah ! — i-aș sparge țeasta.
I-s vasal, mi-i seniorul,
dar jignirea e cumplită ;
chiar de-a fost numai gîndită,
fie el chiar comandorul,
trebuie să scoți toporul.
Am greșit stînd să mă-nsor
c-o frumoasă-ntre frumoase,
trai tihnit, fermecător,
tot visînd, cu mare dor,
negîndind că iama-n case
dă averea cea trufașă,
căci pe tine e pizmașă
cînd frumoasă ți-e femeia.
Bată-i Dumnezeu pe-aceia
ce au soață drăgălașă.
Rău făcut-ai, biet țăran,
că rîvniși la frumusețe ;
cu virtutea să se-nvețe
ea, e greu cînd ești sărman.
La părinți m-aș duce-n van,
c-aș vedea cum nu mă iartă
gura lumii, cîrcotașă
și cum bîrfele-și deșartă.
Ești sărac ? Păi, las-o moartă ! —
nu vrea soață drăgălașă.
Din Ocaña-i chip să fug ?
Ah, pămîntul meu, ce chin !,
nu mă vrea pe plai străin.

Cînd m-ajută,-s prins în jug
și stau, iată, ca pe rug.
Să m-arat gelos, Casilda ?...
Nu m-ai crede fire lașă ?
Simt că gluma se îngroașă...
Nu-mi urmeze nimeni pilda
cu nevasta drăgălașă.

(Iese din scenă.)

SCENA XVII

Odaie în casa Comandorului.

COMANDORUL, LEONARDO

COMANDORUL

Vezi, Leonardo, prin scrisoarea asta
îmi cere Maiestatea-sa regală
buni oameni să-i trimit de prin Ocaña.

LEONARDO

Și ce-ai de gînd ?

COMANDORUL

Vreau să se dea olac
ca vajnicii flăcăi să se înscrie,
vreo două sute, împărțiți în două
companii spléndide — o sută dintre
țărani — și una sută de hidalgos.

LEONARDO

N-ai vrea să fie toți numai hidalgos ?

COMANDORUL

Nu-mi urmărești cum se cuvine gîndul,
deci de dorința mea rămîi departe.

Eu sutei de ţărani doresc să-i dau
drept cap şi căpitan pe Peribáñez,
încît să-l ţin departe de Ocaña.

LEONARDO

Ciudat mai judecă îndrăgostiţii !

COMANDORUL

Război e dragostea — şi vicleşuguri
îţi cere... Peribáñez s-o fi-ntors ?

LEONARDO

Luján mi-a spus că-l aşteptau la masă ;
Casilda era tristă şi-nfricată ;
Am mai aflat, apoi, de la Inés,
că nu va aminti de noaptea aia,
căci se-nvoiseră-ntre ele două
să tacă, să nu-l supere cumva
pe Peribáñez — aşa mîhnită
văzînd-o pe Casilda, hotărî
Inés nimica să nu-i spună despre
ce-avea de gînd să facă pentru tine.
Atît de amărîtă e Casilda,
că inima nu-i chip să ţi-o deschizi.

COMANDORUL

Femeie crudă ! Ah, blesteme-mi cerul
căderea de pe cal, căci, Leonardo,
de-atunci n-a mai fost chip să mă ridic
din faţa porţii ei.

LEONARDO

Stăpîne, lasă,
că Troia fu mai tare, dar surpate
îi fură zidurile la pămînt.
Ţărăncile-astea sînt, de obicei,

sfioase — și se socotesc nedemne
de noi — și se opun cu-nerîncenare
chiar propriilor lor dorințe... Fă
să plece soțul ei cît mai departe,
și-n dragoste vei fi izbînditor.

COMANDORUL

De-ar fi cum zici! Ci află, Leonardo,
că eu, cel care-am dovedit curaj,
adeseori curaj nebun, acum
la luptă plec cu mare teamă-n suflet.

LEONARDO

Ar trebui să știm : se-ntoarce Pedro ?

COMANDORUL

Tu, Leonardo, du-te la Inés
și află totul de la ea — dar strada
să n-o treci și nici ochii să-ți ridici
spre poarta sau ferestrele Casildei.

LEONARDO

Nencrederea-i semn sigur de constanță,
căci nimeni n-a iubit fără speranță.
(Iese din scenă.)

SCENA XVIII

COMANDORUL, singur.

COMANDORUL

Un rege adora un arbor, cică,
și-un tînăr îndrăgise o statuie ;
sta veșnic lîngă ea, putînd să-i zică
dorința ce în suflet sta s-o-neuie.

Dădea speranțe piatra cea antică
și pomul se vădea mai rău că nu e,
căci își îmbrățișau cei doi, adică,
odorul, fără frica nimănuie.
Vai mie, căci iubesc — cumplit destin ! —
o iederă pe zid străin urcată,
rîvnind măcar s-o-nduioșez puțin.
Speranța mea numai atîta cată,
dar, cum voi fi ucis de dor și chin,
aș vrea s-o văd în piatră preschimbată.

SCENA XIX

Pe cîmp.

PERIBÁÑEZ, ANTÓN

PERIBÁÑEZ

Tu, Antón, te du acasă,
că e timpul...

ANTÓN

Pentru tine,
n-ar fi tot așa de bine ?

PERIBÁÑEZ

Vreau să-i văd pe toți la coasă,
că-i pe-aproape lanul.

ANTÓN

Lasă,
nu-i Casilda lan mai bun ?

PERIBÁÑEZ

Ba așa-i, dar am de gînd
chiar eu însumi să le spun

ce au de făcut și cînd.
Du-te-acasă, deci... Fii bun,
dacă vrei, și pe la noi
să te duci așa, în treacăt.
Spune că e lucru-n toi,
și-am rămas...

ANTÓN

(aparte.)

Despre-ăștia doi,
pune gurii tale lacăt.
N-aș dori ca tocmai eu
să îl las să înțeleagă
că-i pricep gîndirea-ntreagă.

(Tare.)

Ei, rămîi cu Dumnezeu.

PERIBÁÑEZ

Mergi cu bine.

SCENA XX

PERIBÁÑEZ, singur.

PERIBÁÑEZ

Tare greu
mă mai zbucium... Ars de viu
parcă sînt — și sînt buimac,
de-am ajuns să mă prefac
față de Antón, cînd știu
că acasă vreau tîrziu
să ajung... Vai ție, vai !
Dacă ea nu-i vinovată,

tu de ce aicea stai ?
Nenoroc îmi este, iată,
frumusețea ei de rai !
De n-ai fi fermecătoare,
nu i-ai da prilej de dor
falnicului comandor.
Iată-mi aria cea mare,
iată-mi lanul roditor.
Dragi ogoare, bucurie
voi erați privirii mele !
Cînd zvîrleam sămînța-n glie,
mulțumit de toate cele,
ce nădejdi simțeam că-nvie !
O, simțeam că îmi tresaltă
inima, gîndind la spice
în hambare... Și-acum baltă
totul las, căci mă asaltă
gînduri rele, crunte ice !
Dar aud nechezuri... Chin,
iar în suflet te voi strînge.
Să-i ascult cîntînd puțin,
căci, pe instrument străin,
inima mai bine plînge.

(Se aud, în culise, strigătele Secerătorilor.)

SCENA XXI

În culise, MENDO, BARTOLO, LLORENTE și alți Secerători; PERIBÁÑEZ.

MENDO

(din culise.)

Bartolo, mai iute, frate,
că-i aproape de-noptate
și stomacu-mi este gol.

BARTOLO

(din culise.)

Lucri, mînci pe săturate,
e proverbul spaniol.

PRIMUL SECERĂTOR

(din culise.)

Măi, Andrés, din lîna creată
ia și tu juma', pe loc.

AL DOILEA SECERĂTOR

(din culise.)

Dă-mi-o-ntreagă și iubeată !

PERIBÁÑEZ

Ah, cumplitu-mi nenoroc
toți parcă mi-l zvîrl în față !

MENDO

(din culise.)

Zi-i, Llorente, a' cîntare
despre ce-a făcut stăpîna.

PERIBÁÑEZ

Unde s-aflu, Doamne, mîna,
cruntă și necruțătoare,
să-mi reteze căpățîna ?!

LLORENTE

(cîntă, în culise.)

Are Peribáñez, are
o nevastă preafrumoasă.
Comandorul din Ocaña,
ah, de dorul ei se stinge,

dar ea este virtuoasă,
pe cît este de frumoasă.
Pedro cît era-n Toledo,
ea dădea acest răspuns :
„Mult mai drag mi-i Peribáñez,
în minteanu-i țărănesc,
decît tine, comandore,
care-ai mántie bogată.“

PERIBÁÑEZ

Ușurare mi-a adus
acest cîntec, vorba cărui
o și cred, căci adevăru-i.
Asta s-a-ntîmplat cît dus
Fost-am, pentru sfînt să stărui.
Ah, slăvește cerul, sfîntul,
cînd cinstită ți-e nevasta.
Gata-i lucru-n clipa asta...
Să m-ascund... Îmi crapă țeasta !
De m-ar înghiți pămîntul !
Căci, Casilda, dacă gîndu-i
mai senin, în suflet plin
încă sînt de-un chin hain,
căci cîntată cinstea cîndu-i,
e-ndoielnică puțin.

(Iese din scenă.)

SCENA XXII

Odaie în casa lui Peribáñez.

CASILDA, INÉS

CASILDA

Cu sminteala asta-n cap
vii la mine tu, Inés ?

INÉS

Să-ţi spun totul, de la cap.

CASILDA

Nu vreau.

INÉS

Nu m-ai înţeles,
vară dragă... Dacă tu
îl iubeşti pe Pedro-al tău,
nu crede că toţi, acú,
ţi-l jignesc... Mă supăr, zău.
Ce doresc să-ţi spun, pe mine
mă priveşte.

CASILDA

Da ?

INÉS

Păi, sigur.

CASILDA

Ce nebună-s ! Bine, bine,
te ascult atunci, te-asigur.

INÉS

Leonardo, cavalerul
comandorului, mă cere
de nevastă. Mă iubeşte.

CASILDA

Vară, trasă eşti pe sfoară.

INÉS

Eu, Casilda, ştiu că sînt
însăşi viaţa lui.

CASILDA

Ia seama,
că bărbaţii sînt sirene
ce ne cheamă către moarte.

INÉS

Chiar şi-n scris mi-a dat cuvîntul

CASILDA

Penele şi vorbele
duse sînt, Inés, de vînturi.
Multe fete-s în Ocaña,
şi au zestre — iar tu nú eşti
nici de neam, nici zestre n-ai.

INÉS

Vară, dispreţuitoare
de te porţi cu comandorul,
cum te porţi acum cu mine,
îmi pui piedici grele-n cale
şi speranţele îmi nărui.

CASILDA

Vezi, Inés, cum te înşeli ?
Se preface că-i eşti dragă,
ca eu să-l primesc în casă
pe fălosul comandor.

INÉS

Nu te necinsteşte omul,
cînd frumos stă să-ţi vorbească
Nu-ţi cer să-l primeşti la uşă,
nici să-l vezi de la fereastră.

CASILDA

Viața de ți-ar fi-n primejde,
tot nu l-aș privi în față.
Numele să nu te-aud
că i-l mai rostești — sau, du-te
și nu mai călca pe-aici.
O privire, totdeauna,
e urmată de cuvinte
și, din vorbele smintite,
naște în curînd necinstea.

SCENA XXIII

PERIBÁÑEZ, cu niște desagi în mînă ; aceleași.

PERIBÁÑEZ

Nevestico !

CASILDA

Ah, bărbate,
tu, lumina vieții mele !

PERIBÁÑEZ

Te simți bine ?

CASILDA

Fără tine ?
Te-ntorci bine, sănătos ?

PERIBÁÑEZ

Îmi ajunge să te văd,
și plesnesc de sănătate.
Vară !

INÉS

Vere !

PERIBÁÑEZ

Cum se face
că-mpreună vă găsesc ?

CASILDA

Îi sînt recunoscătoare
lui Inés, căci de urît
mi-a ţinut în lipsa ta.

PERIBÁÑEZ

Păi, să rupi la nunta ei
doi conduri frumoşi, de-argint,
iar eu cizme noi, ce numai
la nuntire se încalţă.

CASILDA

Ce-mi aduci de prin Toledo ?

PERIBÁÑEZ

Dorul... Şi, de greu ce-atîrnă,
n-am putut să-ţi mai aduc
nici găteli, nici nestemate.
Totuşi, pentru picioruşe,
uite doi conduri în care
să se simtă-n largul lor.
Cureluşa vezi că are
cataramă de sidef.
Mai am şase boneţele
creţe ; àpoi, pentru fuste,
două cordonele lungi
de un cot şi jumătate
şi cu multe copci de-argint.

CASILDA

Mii de ani te ţină Domnul —

PERIBÁÑEZ

S-a mai abătut asupră-mi
şi-o năpastă... E-o minune
că am mai ajuns acasă.

CASILDA

Doamne, nu ! Mă trec fiorii !

PERIBÁÑEZ

De pe o ridicătură,
am căzut pe pietre.

CASILDA

Cé spui ?

PERIBÁÑEZ

Dacă sfîntului pe care
îl slujesc nu mă-nchinam,
mort eram acum, în urma
căzăturii de pe şargă.

CASILDA

Ah, mă trec fiori de gheaţă !

PERIBÁÑEZ

I-am făgăduit ofrandă,
pentru sfînta lui capelă,
ce am mai de preţ în casă.
Tu, deci, mîine dimineaţă,
ia aceste covoraşe,
ce de trebuinţă nú ni-s,
şi le-atîrna pe pereţii

sfîntului lăcaş al său,
drept pioasă mulţumire.

CASILDA

Ah, le-aş duce-ndată, chiar
de-ar fi straie franţuzeşti,
de-aur, perle şi mătase.

PERIBÁÑEZ

Cred că este mult mai bine
să nu ţinem noi în casă
scoarţe cu străine arme.
Să nu murmure Ocaña
că un lucrător ţăran
patul simplu-şi înconjoară
cu blazoane şi cu arme
vrednice de-un comandor.
Nici panaşe, nici devize
nu-şi au locul printre sape,
furci, îmblăciuri, pluguri, seceri.
Pe pereţii albi nu-ncap
cruci bogate de mătase,
ci de paie şi de spice,
muşeţel, grozamă, maci.
Au învins-am mauri eu,
să am mántii şi castele ?
Tot ce vreau să văd sînt sfinţii
în icoane, pe pereţi.
Vreau Bunăvestirea, vreau
Adormirea şi pe sfîntul
Francisc, plin de plăgi pe trup ;
Pe sîn Petru, mucenicul ;
Pe sîn Blas, că-i bun la gîlci ;
sîn Sebastian, sîn Roque
şi alte icoane sfinte ;

N-am nevoie de portrete,
ci de sfinţii preacuraţi.
Unul, totuşi, am văzut,
care mi-ar plăcea să-l am...
Dar nu, n-am văzut nimic...
Hai, Casilda, să cinăm
şi apoi aşterne-mi patul.

CASILDA

Te simţi rău ?

PERIBÁÑEZ

Nu, mă simt bine.

SCENA XXIV

LUJÁN, aceiaşi.

LUJÁN

A venit un slujitor
de la comandorul din...

PERIBÁÑEZ

Ce spui ? Care comandor ?

LUJÁN

Comandorul din Ocaña.

PERIBÁÑEZ

Ce să vrea la ora asta ?

LUJÁN

Vei afla, dacă-i vorbeşti.

PERIBÁÑEZ

Nu eşti tu secerătorul
ce-a venit alaltăieri ?

LUJÁN

Gata, nu mă mai ţii minte ?

PERIBÁÑEZ

Nu e de mirare, căci
sînteţi mulţi.

LUJÁN

(aparte.)

Hm, nu-i semn bun.

INÉS

(aparte.)

Cu subînţeles vorbeşte.

PERIBÁÑEZ

(aparte.)

Comandorul să-mi vorbească
vrea ! O, biată cinstea mea !
Dacă eşti de sticlă, spartă
poţi să fii c-un bobîrnac !

ACTUL III

SCENA I

Piața din Ocaña.

COMANDORUL, LEONARDO

COMANDORUL

Scurt, scurt, spune-mi ce se-ntîmplă
prin Toledo, Leonardo ?

LEONARDO

Tot ce-a fost prin minte-mi umblă,
dar răbdare, focul ard-o,
tot se cere, chiar de-ți fac
povestirea scurtă foarte.

COMANDORUL

Vezi că-s bine, dar pe moarte
și că-mi poți aduce leac.

LEONARDO

Regele Enrique-al Treilea,
cel ce azi numit Cel Drept e, —
căci nici Caton și-Aristide
nu-s mai drepți ca el — în anul
una mie patrusute
șase, se afla-n Madrid,

unde-i spuseră scrisori
că,-nțelegerea rupînd,
riga maur din Granada,
nevoind să-i dea-napoi,
prin amenințări și nici
prin făgăduinți, castelul
de la Ayamonte ; cum
nu-și plătea măcar tributul, —
hotărî război, și vrînd
el să-l poată duce-așa
cum se cade unui rege
spaniol — căci cel mai mare-i ;
vrînd să fie ajutat
și de rudele de sînge
din Navarra și-Aragón
Cortesurile[1]-n Toledo
și le-a convocat, și-acum
sînt acolo adunați
nalți prelați și cavaleri
multe tîrguri și cetăți.
Se-nțelege că vorbesc
doar de capii lor... Acum,
stau la sfat cu toții-n mîndrul
regelui castel ; e-acolo,
printre alți preasfinți episcopi,
cel de Sigüenza, care
astăzi stă și păstorește,
demn, biserica umilă
din Toledo, ce-a rămas
fără de păstor, murind
don Pedro Tenorio,
fost prelat de mare vază.
Cel episcop de Palencia,
don Sancho de Rojas, care
e icoana cea mai vie

[1] *Las Cortes* — Corpurile legiuitoare în Spania (n.t.).

a strămoșilor săi nobili,
își așteaptă azi numirea
în Toledo, negreșit.
E acolo și don Pablo
de Cartagena, ce-așteaptă
o numire-n Burgos ; ápoi,
don Fadrique, îndrăznețul
conte, azi, de Trastamara,
chiar de duce de Arjona
toată curtea îl numește ;
Don Enrique Manuel,
fala regelui, e-acolo,
ce-ar putea cu spada rade
nu Granada, ci chiar Troia ;
Ruy López, apoi, de-Ávalos,
mare prin noroc și arme
și-al Castiliei conetabil,
și el fala stirpei sale.
E de față șambelanul
curții, demn de rang prin sînge
și prin propria-i vîrtute,
chiar de are de la cine
să le moștenească : de la
Juan de Velasco, vrednic
de-orice laudă ; de față
este don Diego López
de Estúñiga, cel care
e numit Judecătorul
mare-al Spaniei ; acolo-i
și-mputernicitul țării
pentru strîngerea de oaste ;
e destul să spun că este
don Manrique, ale cărui
fapte povestite sînt,
cu uimire și mîndrie,
de Castilia și Granada ;

sînt acolo oidorii [1]
scaunului judecății
regelui ; e Pero Sánchez
del Castillo, precum și
Rodriguez de Salamanca,
Periañez...

COMANDORUL

Care Periañez ? Ah,
sîngele-mi îngheață-n vine
la auzul ăstui nume.

LEONARDO

Doamne, sfinte, dar vorbeam,
știi doar, despre oidorii
regelui — și tu, señor,
îți închipui că vorbesc
chiar de Peribáñez ăla,
lucrătorul din Ocaña !

COMANDORUL

Dacă pîn-acuma vești
ți-am cerut despre campania
regelui și-a ei pricină,
chef de asta nu mai am.
Au se hotărăște totul
dacă regele pornește
în campanie, la graniți,
însoțit de floarea oastei
din Castilia, să-l bată
pe-acel maur din Granada,
ce tributul nu-și plătește ?

[1] Patru din cei 12 membri ai consiliului regal, toți fiind juriști (n.t.).

LEONARDO

Asta-i tot.

COMANDORUL

Sînt, pentru mine,
fapte mult mai însemnate.
Află că, în timp ce tu
la Toledo te aflai,
eu ți-am pus în faptă planul.
Am vorbit cu Peribáñez
și i-am spus că mi-ar plăcea
căpitan să-l pun, în fruntea
unei sute de țărani,
cum și să se pregătească
repede de drum... Se pare
că ia asta drept o cinste
fără seamăn pentru el.
Chiar ar fi, dacă cinstirea
n-ar fi preț al infamiei.
Și-și dă tare mult silința,
ca să iasă totul bine.
Cheltuit-a mult pe straie
ostășești și,-aseară,-n piață
el compania și-a scos.
Iară azi, mi-a spus Luján,
va pleca în fruntea ei,
la Toledo.

LEONARDO

Bine, bine!
Și ți-o lasă pe Casilda,
neînduplecată încă-n
țărănească ei asprime...
Nu-i așa?

COMANDORUL

Așa-i, dar, vezi,
că bărbatul de lipsește
multă vreme, ca o apă
care sapă-n piatră seacă
se vădește dragostea.

(În culise se aud răpăituri de tobă.)

Dar ce tobe se aud ?

LEONARDO

Sigur fii că-s ale sale.

COMANDORUL

Să-i adune pe hidalgos
și locotenentul tău,
Leonardo, iar tu, iute,
te gătește-acum de luptă,
Mai ușor l-om înșela,
dacă și tu, cu compania,
vei ieși îndată-n piață.

LEONARDO

Iată-i... Să m-aștepți aici.

(Iese din scenă.)

SCENA II

PERIBAÑEZ, cu spadă și dagă, comandînd o Companie de țărani caraghios înarmați; printre ei, BLAS și BELARDO[1]*; COMANDORUL.*

PERIBAÑEZ

Fără să-mi iau bun rămas,
nu am vrut să plec, señor.

[1] Pseudonim al lui Lope de Vega, folosit adesea ca nume de personaj în piese (n.t.).

COMANDORUL

Ce drăguț ! Rămîn dator.

PERIBÁÑEZ

Te slujesc din acest ceas.

COMANDORUL

Nu pe mine, ci pe rege.

PERIBÁÑEZ

Pe-amîndoi.

COMANDORUL

Așa-i și gîndu-mi.

PERIBÁÑEZ

Lui dator i-s, se-nțelege.
Tu mă-nalți, cinstire dîndu-mi,
căci doar sapă și mintean
meritam — și am acum
epoleți de căpitan
și duc oști pe-al luptei drum,
pentru rege... Oare poate
numele să-mi știe, cînd
n-ajung sus, la el, nicicînd,
simțurile mele toate ?
Mulți ani Domnul te-aibă-n pază !

COMANDORUL

Să te-ntorci curînd.

PERIBÁÑEZ

Sînt bine
îmbrăcat ?

COMANDORUL

Cum se cuvine
unui demn bărbat de vază,

PERIBÁÑEZ

Doar un lucru aș mai vrea...
Nu-ndrăznesc...

COMANDORUL

Hai, spune.

PERIBÁÑEZ

Spun
Vreau ca spada să fii bun
să mi-o-nvingi Domnia ta,
Mare-i cinstea ce ți-o cer.

COMANDORUL

Hai, dă-mi spada, deci — și cum
brav soldat te văd de-acum,
te voi face cavaler.

PERIBÁÑEZ

Înălțimea ta ! Ah, iată
spada ! Ce ferice sorți !

COMANDORUL

Pentru mine ai s-o porți,
deci ți-o-ncing acum, îndată.

BELARDO

Iute, în genunchi, măi Blas,
că hidalgo vor să-l facă !

BLAS

Și-n genunchi de n-o să-mi placă ?

BELARDO

Cum nu, mă ! Îi mare ceas.

BLAS

Ghiuj ce știi atîtea, oare
l-o lovi cu-al spadei lat ?

BELARDO

Știu de șei și de samare,
de măgarul meu bălțat,
da-n Castilia nu știu cum
cavaleri se fac cu spada.

COMANDORUL

Deci, primește acolada [1].

PERIBÁÑEZ

Asta-i tot ?

COMANDORUL

Să juri acum
că pe Domnul și pe rege
vei sluji cu spada grea.

PERIBÁÑEZ

Jur... Și,-apoi, onoarea mea
am s-o apăr, după lege.
Dar cum mă trimiți, señor,
la război, rămîi tu scut.
Să mi-o aperi ești dator,
ca stăpîn peste ținut.

---

[1] *Acoladă* — ceremonie medievală prin care se înarma un cavaler : era îmbrățișat și apoi lovit ușor pe umăr cu latul spadei. Îmbrățișare dată aceluia căruia i se remite o decorație înaltă (n.t.).

De soţie şi de casă
mă despart, ca să-ţi slujesc.
Voia mea, în chip firesc,
deci, în grija ta le lasă.
Cum mai scumpă mi-e onoarea
decît însăşi viaţa mea,
necrezînd ameninţarea
c-ar da buzna peste ea,
totuşi, unui om ce ştie
ce-i onoarea, prin viu glas
şi cu-ncredinţare vie,
vreau în grijă să i-o las,
căci nici viaţa, nici averea
n-au un mai de preţ temei ;
Cel ce ştie preţul ei
nu o lasă nicăierea.
M-ai încins cu spada : iată,
simt cu ce îi sînt dator :
pînă azi, prea mult, señor,
n-am ştiut de ea vreodată.
Amîndorura stăpînă
ni-i de-acum — şi-o să mă plîng
de nu-i porţi de grijă pînă
mă întorc...

COMANDORUL

Eu mîna-ţi strîng.
Drept ai să te plîngi, oricum,
neleal de-ţi voi fi ţie.

PERIBÁÑEZ

Ei, prieteni, hai la drum
şi ce-i dat să fie — fie !
(Ţăranii şi Peribáñez ies din scenă.)

SCENA III

COMANDORUL, singur.

COMANDORUL

Vorba lui m-a turburat :
pare-se că-n minte are
ori județ încrîncenat,
ori porniri spre răzbunare.
Dar cum eu sînt cel de vină
și cum el de vină nu-i,
poate-i caut eu pricină
nevinovăției lui.
Și de aflu răutate,
eu, în spusa lui, cumva,
un țăran în contra mea
ce putere s-aibă poate ?
Cu-ndărătnicia, basta !
Ah, vei fi a mea, femeie !
Cine-n cale va să-mi steie,
va pieri în noaptea asta.

(Iese din scenă.)

SCENA IV

Stradă în Ocaña, în fața casei lui Peribáñez.
CASILDA, COSTANZA și INÉS, la un balcon.

COSTANZA

Soțul tău, Casilda, pleacă ?

CASILDA

Da, mă lasă doar cu voi
și se duce la război,
mai faimos s-ajungă...

INÉS

Dacă
dînsul căpitan acum e,
e om mare și nu-i cazul
să te macine necazul.

CASILDA

Nu-ți dea Domnul de-astea-n lume !

COSTANZA

Zău, Inés, tu ai dreptate
că, printre ai noștri semeni,
cei ce sînt cu ei asemeni,
sînt *hidalgos* [1] ! Și-apoi, poate
că doar la Toledo oastea
el și-o duce și, îndată,
vine-acasă...

CASILDA

Sper să poată,
căci de n-aș spera și-n astea,
n-ar rămîne viață-n mine.

SCENA V

Bătăi de tobă. Apare Compania de țărani, condusă de Peribáñez; aceleași, în balcon.

INÉS

Bate toba... Dacă-i el ?

COSTANZA

De-ăi de pleacă la războl
fie-ți milă, nu de tine.

[1] *Hidalgo* — nobil (sp.). (N.t.)

BELARDO

Io-te-le-n balcon pe cele
ce mă-ntineresc pe loc,
dar nevoie n-am de ele,
iar, de mine, ele, ioc.

PERIBÁÑEZ

Eşti aşa bătrîn, Belardo ?

BELARDO

Pofta mi-a trecut.

PERIBÁÑEZ

Ceva
tot mai ai pe sub manta.

BELARDO

Da' de unde ! Focul ard-o,
n-o mai am, dom' căpitan.
Cît trăiam în vînt şi-n soare,
plin eram şi de elan,
bun păstor, ţîrcovnic mare ;
Da'-ntr-un an, zăpada nouă
multă cum căzu, m-am dus
la biserică, supus,
cautînd sălaş...

PERIBÁÑEZ

Aî nouă
ani peste treizeci ?

BELARDO

Ba trei,
peste ei, zicea dădaca,
dar uita cam tot, săraca,
dară-mi-te anii mei.

Cava [1] cînd veni pe lume,
îmi ieșise o măsea.

PERIBÁÑEZ

Și mergeai la școală, da ?

BELARDO

Cîștigasem și renume
că-s amulteștiutor,
dar ziceau guri rele foarte
că citi nu pot, din carte,
și-și aveau dreptatea lor ;
căci precum au unii dar
de-a cînta sau dănțui,
scrie știu, nu știu citi —
și-ăsta e aparte har.

CASILDA

O, tu, falnic căpitan
peste gîndurile-mi triste !

PERIBÁÑEZ

O, tu, doamnă din balcon,
pentru care port drapelul !

CASILDA

Din Ocaña pleci, señor ?

PERIBÁÑEZ

Merg, señora, la Toledo,
ca să-mi duc soldații ăștia,
care zic că-s ale mele
gelozii fără de seamăn.

---

[1] Fiica baronului Vizigot Iulian, intrată în legendele și cîntecele populare din perioada cotropirii Spaniei de către mauri (n.t.)

CASILDA

Geloziile, señor,
dacă sînt soldați, nu pot
să-ți mai facă și necazuri ;
cinstea nu se pierde dacă
geloziile-s soldați.

PERIBÁÑEZ

Nu-s soldați chiar într-atît,
încît teamă să nu aibă,
nu de tine — de pricina
pentru care plec cu ele.
Căci dacă-aste gelozii
s-ar putea numi-ale tale,
ele nu mi-ar ține urma,
n-aș pleca nici eu cu ele.
Mi-i credința-n tine pace,
cînd pornesc la greu război,
mărșuind, de la Toledo,
pînă la al lumii capăt.
Vin doar bun rămas să-mi iau
și să-ți spun, señora scumpă,
singură să-ți porți de grijă,
căci rămîn, cu tine,-n tine.
Tu de mine milă ai,
cum e datina să facă,
pentru căpitanii proaspeți,
doamnele, care așteaptă,
din războiul lor, trofeie.
Nu-ți pare că și vorbesc
grav, precum un cavaler ?
Cine-ar zice că țăranul
care, pînă ieri, prin mirişti,
șfichiuia tăișul coasei,
sau zdrobea dulci, negri struguri
în picioare, încît mustul

peste teasc țîșnea, tot negru, —
ori, cu palma-i bătucită,
plugul îl ținea de coarne, —
ar putea vorbi, de-odată,
ca ostașul îndrăzneț
ce prin vorbe se-mpăună
și cu spada mult cutează ?
Sînt hidalgo azi — și pot
zice, precum pot și face,
căci chiar comandorul spada
mi-o încinse,-așa, *puțin* ;
dar cînd cel ce îl aștept
va veni, așa cum bănui,
s-o schimba *puținu-n mult*,
nefiind eu *mai puțin*.

CASILDA

Multe-mi spui, señor, dar într-o
limbă ce eu n-o pricep ;
darul înțeleg ce-nseamnă,
căci cu ea datoare sîntem
toate celora ca voi.
Însă unui căpitan
ce să-i dăruie-o țărancă ?

PERIBÁÑEZ

N-aș dori ca prea de rînd
să te simți.

CASILDA

Ia, Pedro dragă,
panglica aceasta neagră.

PERIBÁÑEZ

Neagră tu mi-o dai, nevastă ?

CASILDA

Sînt preziceri și-n război.

PERIBÁÑEZ

Dărnicia disperată-i
semn de doliu sau surghiun.

BLAS

Și mata, Costanza, cé-i dai,
pentru-atîta dîrză curte,
bietului soldat ce pleacă ?

COSTANZA

Zgarda asta de potaie
ia-o, Blas, măcar că unde
tu te duci, sînt cîini destui
și au piei de zgardă bune.

BLAS

Deie Domnul ca să facă
maurii, din pielea mea,
zgărzi, de nu i-oi căsăpi
pe toți cei porniți pe fugă.

INÉS

Tu nu-mi ceri nimic, Belardo ?

BELARDO

Ca soldat bătrîn, Inés,
nu ca un iubit mai tînăr,
dar din partea ta eu merit.

INÉS

Ia acest papuc.

BELARDO

Señora,
mulțam fain, da' un papuc,
dăruit de-atît de sus,
zău, nu-mi poate prinde bine.

INÉS

Da' ai să-mi aduci un maur ?

BELARDO

Hei, de cîtă vreme umblu
după ei ! Da' dacă-n proză
nu-i chip să ți-l dărui, iată
că, de-aici, în vers ți-l dărui.

SCENA VI

O Companie de hidalgos, cu tobă și drapel, conduși de LI NARDO ; aceiași.

LEONARDO

Hai, porniți în marș, soldați,
cum v-am poruncit !

INÉS

Ce-i asta ?

COSTANZA

E compania din casta
de hidalgos însurați.

INÉS

Păi, mai țanțoși și mai falnici
tot țăranii noștri sînt.

COSTANZA

Straie-au ăştia, pe cuvînt,
dar nu par aşa năvalnici.

PERIBÁÑEZ

Smirrr-nă toţi, ca să se vadă
că sînteţi o mîndră oaste !

BELARDO

I-auzi ! Aştia vor să creadă
că noi sîntem neamuri proaste !
Hai, cu tifla, pe-ndelete,
să le dăm, înconjurîndu-i.

PERIBÁÑEZ

Nimeni nu iasă din rîndu-i !
După lăncii — arbalete !

(Companiile trec una pe lîngă alta ; Ţăranii şi cei din Compania de hidalgos se uită chiorîş unii la alţii.)

BLAS

Uită-te, Belardo, crunt,
s-arătăm cît mai grozavi.

BELARDO

Taci, bă ! Şi sub păr cărunt
zac mari suflete de bravi.

LEONARDO

E de-ajuns că merg alături
de hidalgos şi plugarii.

BELARDO

Ştiţi fugi voi, ca ogarii
şi ca cerbii, pe olaturi.

BLAS

Ar fugi, văzînd un maur,
ba, doar auzindu-l, zău !

BELARDO

Mamă, nu fugeau chiar rău,
cînd noi prinserăm ăl taur !

(Compania de țărani și Peribáñez ies din scenă. Casilda și Costanza se retrag de la balcon.)

SCENA VII

LEONARDO, cu compania lui ; INÉS, la balcon

LEONARDO

Hei, Inés, s-au dus !

INÉS

E-afară
căpitanul meu ?

LEONARDO

De ce
verișoarele-ți plecară ?

INÉS

Zici că nu știi ? Haida-de !
Păi, Casilda-i stîncă dură :
noaptea asta nu-i propice.

LEONARDO

N-ar putea veni pe-aice
Comandorul ?

INÉS

Ah, nu încă.
O să-i fac eu loc, firește,
cînd voi crede că-i departe
Pedro.

LEONARDO

Comandorul arde.
Cearcă, fată, de-i orbește
ochii, zău, să nu mai țină
chiar atîta la onoare.
Comandorul, de ieri, moare
și e numai ea de vină.

INÉS

Zi-i să vină-aici, pe stradă.

LEONARDO

Ce semnal ?

INÉS

Un cîntecel.

LEONARDO

Pe curînd.

INÉS

Dar vii cu el ?

LEONARDO

Pe stegar îl las să vadă
de vitejii luptători,
și mă-ntorc.

INÉS

Deci, pe curînd.
(Se retrage de la balcon.)

LEONARDO

Pas de marș, toți strînși în rînd,
că au și apus doi sori !
(Ies din scenă.)

SCENA VIII

Odaie în casa Comandorului.
COMANDORUL, LUJÁN

COMANDORUL

Ei, dar au plecat odată ?

LUJÁN

Și-ncă pe o iapă lungă,
bună-acolo să ajungă
și să fugă-nfricoșată.
De ți se-arăta și ție
Peribáñez conducînd,
mai scăpai de griji de rînd.

COMANDORUL

E-o plăcută companíe,
dar pe mine companía
nevesticii lui mă strigă.

LUJÁN

Cin' nu joacă, nu cîștigă.

COMANDORUL

Mîine-și fac ospătăria
la Toledo, nu, Luján ?

LUJÁN

Unde-or și-nnopta.

COMANDORUL

Popas
nu vor face, nici un ceas,
nici soldat, nici căpitan.

LUJÁN

Cum sînt lucrători și cum
drumu-i scurt, s-o ține lanț
danțul sprinten după danț
și al tobelor bum-bum ;
și așa, fără popasuri,
la Granada or s-ajungă.

COMANDORUL

Doamne, vremea-mi pare lungă
pîn-la zece ! Cîte ceasuri !

LUJÁN

Păi, e-aproape nouă... Da'
nu fi trist... E-un adevăr
că de fericirea ta
te desparte-un fir de păr.
Cheful nu-ți pierde-așteptînd,
Căci speranța face bine.

COMANDORUL

Cînd tîrziu plăcerea vine,
speri, e drept, dar disperînd.

LUJÁN

Leonardo unde-i ?

COMANDORUL

Soarta,
ah, nu ştii că l-a ales
să se-nsoare cu Inés,
care să-mi deschidă poarta ?

LUJÁN

Vreun semnal ?

COMANDORUL

O să aducă
Leonardo lăutarii.

LUJÁN

Ca vînatul să ţi-l sparii !

COMANDORUL

Nu, căci oamenii de-apucă
să audă voci şi strune,
n-aud uşile din zid
cum se-nchid şi se deschid.

LUJÁN

Pregătirile sînt bune,
dar mai e şi un învăţ :
la o nuntă adunaţi
stăteau rude, oaspeţi, fraţi,
de danţ gata şi ospăţ ;
Erau naşul, naşa, popa,
toţi de faţă... Răpăia
de-ţi spărgea urechea toba,
dar mireasa niciun *da*
nu spusese cu temei,

căci fusese, cică,-adusă
și la măritiș supusă
iute, fără voia ei.
Adunată lumea roată,
popa o-ntrebă : ea, *nu*,
nu, și *nu*, și *nu*, și *nu*,
și s-a zis cu nunta toată.

COMANDORUL

Aș avea nevoie eu,
deci, căci străvezie-i pilda,
de un *da* de la Casilda.

LUJÁN

Te apuci de lucru greu,
căci e dîrză cum nu-i nime
și se cere *da*-ul ei.

COMANDORUL

Multe știu despre femei :
țărănească ei asprime
nu prin rugi se moaie, ci
prin înșelăciuni, firește.

LUJÁN

Poate că vei izbuti,
însă mergem cam orbește.

SCENA IX

Un PAJ, doi CÎNTĂREȚI, aceiași.

PAJUL

Lăutarii au venit.

ÎNTÎIUL CÎNTĂREȚ

Leonido și Lisandru
gata sînt să cînte tandru,
pînă-n zori, señor slăvit.

COMANDORUL

Ei, prieteni, cinstea mare-i :
gîndul meu vă-ncredințez
și al inimii viu crez.

AL DOILEA CÎNTĂREȚ

Mare pentru noi onoare-i !
(Bate ceasul.)

COMANDORUL

Unsprezece ceasuri bat ?

LUJÁN

Un, doi, trei — și-atît...

AL DOILEA CÎNTĂREȚ

Greșit
numeri : opt am auzit.

COMANDORUL

Cum, Luján, m-ai înșelat,
numărînd greșit bătaia ?

LUJÁN

Ceas tîrziu a fost să ceri :
trei am numărat, chiar de-aia,

COMANDORUL

S-aștept nu mai am puteri.

LUJÁN

Calm cinează... Lasă graba.

COMANDORUL

Pască proastă s-ai în viaţă !
Să cinez ?

LUJÁN

Bea vin.

COMANDORUL

Ai gheaţă ?

PAJUL

Da.

COMANDORUL

La doi împarte-o.

PAJUL

Capa
uite-o.

COMANDORUL

Vreau s-o văd pe loc.
Dar ce-i asta ?

PAJUL

Lînă bună.

COMANDORUL

Asta chiar că nu-i a bună :
toţi îşi bat de mine joc !
Animale, îmi dai doliu ?

PAJUL

Colorată vrei ?

LUJÁN

Secret
cînd e-amorul, ești discret,
iar culoarea e orgoliu.
Prin culoare se dau semne
despre-un om, prin tribunale.

COMANDORUL

Vreau culoare, animale !
Oare doici sînteți, pesemne,
nu slugi ?

PAJUL

Iat-o, de culoare.

COMANDORUL

Ámor, dă-mi o noapte, una,
pentru cîte zile,-ntruna,
te-am slujit cu-mpătimare.

LUJÁN

Vin cu tine ?

COMANDORUL

Cum nu vine
Leonardo, hai... Pișcați
struna, să mai alinați
focul crunt ce arde-n mine !
(Ies din scenă.)

SCENA X

O stradă.

PERIBÁÑEZ, singur.

PERIBÁÑEZ

Bine-i s-ai un dobitoc,
de umblat pe drumuri lungi,
căci te face să ajungi
fără griji, în orice loc.
I-am cartiruit pe toţi
şi, cît numeri unu, doi,
la Ocaña, înapoi,
am ajuns... O, cinste, poţi
unei trestii să te-asemui,
căci nu-i plantă mai plăpîndă,
încît şi o boare blîndă
mi te face să te ghemui.
Trestie a cinstei, care
ruptă prea uşor se lasă ;
înlăuntru găunoasă
şi cu fără rost frunzare !
Trestie care se pierde
ca un vis, ca o nălucă !
Tu, ce eşti mereu pe ducă
şi puţină vreme verde !
Trestie cu noduri multe,
ce strîng cinstea-n cap de nod,
bună pentr-un mut nerod,
ori un surd ce n-o s-asculte, —
În Ocaña, ca şi mine,
te-ai născut — dar nu te plînge
că,-nainte de-a te frînge,
te-oi tăia cum se cuvine.

Bine-mi pare, iapă, zău,
că ți-am dat destulă hrană,
ca să mă aducă-n goană,
la Ocaña, pasul tău !
Binecuvîntez ovăzul
ce de-atîtea ori ți-am dat ;
mă slujești — ce minunat ! —
cînd chiar cinstea-mi este păsul !
Trag acum folos deplin
și mi-s mulțumit nespus ;
și-altădată m-ai adus,
dar s-atîrn fu mai puțin,
că-i grea cinstea, greu se cară,
și să-ți mulțumesc mi-e gîndul,
că ai alergat ca vîntul,
cu jignirea mea povară !
Prețuit e omu-n lume
după zale, după spadă,
buni prieteni și dovadă
despre-al cinstei lui renume ;
după pălării de drum
potrivite — și,-apoi, alte...
Eu în iapa mea, încalte,
bun de preț aflai acum.
Precum vîntu-n două clipe,
iapa mea, trei leghe numeri ;
vîntul are-arípi pe umeri —
tu ai să rămîi cu-aripe.
Casa lui Antón e asta
și de-a mea este lipită,
iar a mea-i ca năruită,
spre-a-mi statornici năpasta.
Vreau să strig, c-așa se cere,
și-am s-o fac, de bună seamă...
Voi, din casă, hei !

SCENA XI

ANTÓN, PERIBÁÑEZ

ANTÓN

(din culise.)

Ne cheamă,
parcă, cineva, muiere.

PERIBÁÑEZ

Voi, din casă !

ANTÓN

(din culise.)

Cine bate
la tîrziu, noptatic ceas ?

PERIBÁÑEZ

Eu, Antón.

ANTÓN

Eh, după glas,
aş deschide... Cine-i ?

(Deschide.)

PERIBÁÑEZ

Frate,
eu sînt, Peribañez.

ANTÓN

Cine ?

PERIBÁÑEZ

Eu mi-s, frate, cel pe care
ceru-l bate-atît de tare,
încît este vai de mine.

ANTÓN

Îmbrăcat în pat m-am pus,
să mă scol în zori de zi...
Bine că-i așa — mai știi ?
De folos pot fi ?

PERIBÁÑEZ

Mi-am spus
că, prin casa ta,-n a mea
pot intra, Antón... Sînt fapte
care-s umbre grele-n noapte,
ziua nepărînd așa.
Bănui că,-n Toledo, tu
de la mine-ai priceput,
cît de cît, că...

ANTÓN

Stat-am mut,
dar am prins ceva... Dar nu,
zău, Casilda...

PERIBÁÑEZ

Nu ea, lasă,
eu o cred un înger.

ANTÓN

Păi,
de-i așa, cinstire dă-i.

PERIBÁÑEZ

Lasă-mă, te rog, în casă.

ANTÓN

Hai, pe ușă,-n casă treci,
căci prin ușă știu ce face.

PERIBÁÑEZ

Dac-așa e, fii pe pace,
eu al ei sînt pentru veci.

ANTÓN

Unde ți-ai lăsat ostașii ?

PERIBÁÑEZ

Cu stegarul stau ei, bine ;
numai grijile haine
mi le-aduc cu mine pașii.
Iară iapa — ce să spun —
grijile cu mine-n șa
le-a purtat, griji multe, da,
încît pot s-ajung nebun.
(Intră pe ușă.)

SCENA XII

Stradă în fața casei lui Peribáñez.
COMANDORUL și LUJÁN, cu scuturi mici ; Cîntăreții.

COMANDORUL

Ei, puteți începe : vîntul
vă ajută.

AL DOILEA CÎNTĂREȚ

Gata.

COMANDORUL

Vai,
strunele cu dulce grai
cît îmi turbură avîntul !

CÎNTĂREȚII

(cîntă.)

M-a trîntit la poarta ta un taur,
mireasă frumoasă.
Și tu n-ai zis : „Doamne-ajută-i."
Tăurașul nunții tale
m-a luat, frumoaso,-n coarne
și a prins să mă răstoarne,
de-a rîs tîrgul tot de mine.
Rîdeai și tu, serioasă,
mireasă frumoasă,
însă n-ai zis : „Doamne,-ajută-i."

SCENA XIII

INÉS, deschizînd o ușă a casei lui Peribáñez ; aceiași. Cîntăreții cîntă.

INÉS

Pssst, señor.

COMANDORUL

Ești tu, Inés ?

INÉS

Eu sînt, don Fadrique.

COMANDORUL

Nu-i
unșpe încă, dar să-ți spui
că ar fi... Ai înțeles
că mă chinui crunt ?

INÉS

Dar vine
Leonardo ?

COMANDORUL

Stă pîndar
lîngă Peribáñez... Dar
lasă-mă să-mi văd, mai bine,
nestemata preafrumoasă,
că el vine...

INÉS

În curînd ?

COMANDORUL

Da, dar este greu, oricînd,
ca pe-un soţ căpos de casă
să îl ţii departe.

INÉS

Grabă
n-are-acum, căci vrea să vadă
cît de ţanţoş e cu spadă,
ditai căpitan ! Ce treabă,
alta, are ? O să-l ţină
asta prin Toledo, mult.

COMANDORUL

Poate-i adormit demult...
Pot intra ? Zi : „haide, vină !"

INÉS

Intră... Doar voiam să-mi spui
dacă vine Leonardo.

LUJÁN

Eu să intru ?

COMANDORUL

(unuia dintre Cîntăreți.)

Ei, Lisardo,
de voi doi nevoie nu-i,
pînă-n zori...

ÎNTÎIUL CÎNTĂREȚ

Succes deplin.

(Comandorul, Inés și Luján intră în casă.)

AL DOILEA CÎNTĂREȚ

Unde mergem ?

ÎNTÎIUL CÎNTĂREȚ

La culcare.

AL DOILEA CÎNTĂREȚ

E drăcoasă !

ÎNTÎIUL CÎNTĂREȚ

Pssst !

AL DOILEA CÎNTĂREȚ

Da mare
poftă mi-a stîrnit !... Amin !

(Ies din scenă.)

SCENA XIV

Odaie în casa lui Peribáñez.

PERIBÁÑEZ, singur.

PERIBÁÑEZ

Prin a lui Antón grădină,
am intrat aici — și-ací-s —

însă țarcul meu deschis
l-am găsit... Din ce pricină ?
În coteț, la orătănii,
să m-ascund am vrut... Dar dacă
gălăgie o să facă
pintenatul ? Bat mătănii
de mirare, căci luînd
felinarul, îl văzui
cum, printre găini și pui,
doarme dus, somn bun și blînd
Soarta-i șuie totdeauna :
paznic ești peste găini
și,-ncă, și cu somn te-alini !
Eu păzi nu pot nici una.
Da, eu, uite, stau deștept
și-s mîhnit, știind c-adastă
un cocoș cu roșă creastă,
roșă creastă, prinsă-n piept.
Pîn-aici, lîngă Casilda,
ca un hoț m-am strecurat
și de porumbei am dat,
ei — ce-i sînt iubirii pilda.
Și cum i-am văzut, cu zel
giugiulindu-se cu ciocul
și spunîndu-și astfel focul
inimii de porumbel,
am strigat : o, bată-l Domnul
pe-un hulub sălbatic, care
să vă turbure-ar fi-n stare
giugiulelile și somnul !
Guiță un purceluș...
Uite, gîștele-s trezite ;
boii mug — ba, pasă-mi-te —
și sărmanul măgăruș
știe legile onoarei.
Chiar la iesle de-i legat,

știe el că-s turburat
și neliniștea mea mare-i...
Că-s stăpînul lor — și simt
dobitoacele minunea :
simt cum, la grumazu-mi, funea
nodu-și face tot mai strîmt.
Ah, să-mi plîng de milă-mi vine
cînd mă văd în ce hal mi-s.
Dar de doarme ea ? Ce vis !
Vorbe-aud... Ar fi mai bine
frumușel să stau deoparte,
după sacul cu făină.
Comandorul, de-o să vină,
crede, sigur, că-s departe.

(Se ascunde.)

SCENA XV

CASILDA, INÉS ; PERIBÁÑEZ, ascuns.

CASILDA

Umblă cineva prin casă.

INÉS

Ți se pare.

CASILDA

C-un bărbat
c-ai vorbit aș fi jurat.

INÉS

Eu ?

CASILDA

Da, tu.

INÉS

I-auzi ! Ei, lasă !

CASILDA

De trădare nu-i, e-alt rău :
poate-s hoţii...

INÉS

Cum adică ?
Tremur, ah, cumplit, de frică !

CASILDA

Ţipă-atunci.

INÉS

Nu.

CASILDA

Ţip eu, zău.

INÉS

Vezi că-i scoli pe toţi din jur,
pe degeaba...

SCENA XVI

COMANDORUL, LUJÁN ; aceiaşi.

COMANDORUL

Suferinţa,
temerile, uimilinţa,
nu mai pot să le îndur !
Eu sînt comandorul ! Sînt,
deci, stăpînul tău.

CASILDA

Ştiu eu
alt stăpîn — pe Pedro-al meu.

COMANDORUL

Mila ta cer, suspinînd,
ori voi zice că te-am prins
cu lacheul meu.

CASILDA

În piept,
cînd un fulger stau s-aştept,
mă izbeşte-un trăsnet stins !
Vară, m-ai vîndut !

INÉS

Ei, vară,
da-i prostie ce faci : doar
soţul tău e-un biet plugar !
N-o să-l laşi de dor să moară
pe un prinţ ! E cinste mare
să îl ai în casa ta,
deci primeşte-l, draga mea,
ca pe-un oaspe de onoare.
Soţul ţi-i plecat de tot.

CASILDA

Vară crudă, chiar și-o fiară
mi-ar fi fost mai bună vară !

COMANDORUL

Voi plecaţi, să văd ce pot.

LUJÁN

Să-i lăsăm în voia lor,
că or ști ei ce să facă.
(Inés și Luján ies din scenă.)

SCENA XVII

COMANDORUL, CASILDA ; PERIBÁÑEZ, ascuns.

CASILDA

Soțul căpitan mi-i, dacă
tu ești mare comandor.
Nu te-apropia ! Jos laba,
că eu mușc și sfîșii !

COMANDORUL

Gata,
nu-mi fă pe nevinovata.

PERIBÁÑEZ
(ieșind din ascunzătoare)

Cinstea mea ! Cum ! Stau degeaba ?
Da'-s un biet țăran... Ci, oare,
să-i vorbesc ?... Ba, să-l omor
e mai bine !
(Înaintează cu spada scoasă din teacă.)

O, señor,
trebuie să-ți cer iertare,
dar e mai de preț onoarea.
(Îl rănește pe Comandor.)

COMANDORUL

Mor ! Cerșesc, ah, îndurarea !

PERIBÁÑEZ

Scumpo,-ți sar în apărare,
doar atît...

CASILDA

Știu, mă simt bine,
dar cam turburată sînt.

(Peribáñez și Casilda ies din scenă.)

COMANDORUL

Doamne, sîngele tău sfînt
se îndure-acum de mine !
Ah, unui vasal ales
milă-i cer murind, vai, vai !

(Se așează pe un scaun.)

SCENA XVIII

LEONARDO, COMANDORUL

LEONARDO

Toate-anapoda-s... Ce ai
tu, Inés ?... Te-ascunzi ?... Inéés !

COMANDORUL

Voci aud... Dar cine cheamă ?

LEONARDO

Eu sînt... Nu m-auzi, Inés ?

COMANDORUL

Leonardo, nu mă vezi ?

LEONARDO

Tu, señor ?

COMANDORUL

Da.

LEONARDO

Ah, mi-e teamă !
Ce s-a întîmplat ? Prea rău
pari a fi dezamăgit.

COMANDORUL

Doar de moarte sînt rănit,
dar am meritat-o, zău.

LEONARDO

Cum ? De cine ?

COMANDORUL

Numai viaţă
sufletească mai doresc ;
Răzbunare nu rîvnesc...
Stai, stai blînd, aici, de faţă,
făr' să cauţi vinovatul...
Eu vreau numai izbăvire,
prin cinstită spovedire...
Eu am săvîrşit păcatul,
Peribáñez, nu...

LEONARDO

Cum ? Cum ?
Te-a ucis ţăranul şi
să nu te răzbun ?

COMANDORUL

Să ştii
că e cavaler acum.
I-am dat însumi acolada
şi, de-atunci, în chip şi fel,

daurită-și are el,
cu folos, se vede, spada.

LEONARDO

Strig după-ajutor la poartă !

COMANDORUL

Mare-i Dumnezeu !

(Leonardo își duce stăpînul.)

SCENA XIX

PERIBÁÑEZ, INÉS, LUJAN

PERIBÁÑEZ

(din culise.)

Pe voi
vă ucid, pe amîndoi.

INÉS

(din culise.)

Eu și-așa mi-s gata moartă !

(Luján și Inés intră în scenă alergînd.)

LUJÁN

Tu, nenorocit Luján,
unde să te-ascunzi ?

(Intră în culise pe altă ușă, iar Peribáñez în scenă, pe urmele lor.)

PERIBÁÑEZ

Scăpare
unul ce-i ca tine n-are.

LUJÁN

(din culise.)

Da' de ce, dom' căpitan ?

PERIBÁÑEZ

(din culise.)

Că eşti fals secerător.

INÉS

(din culise.)

Da' eu ?

PERIBÁÑEZ

(din culise.)

Trădătoare ! Fiară !

LUJÁN

(din culise.)

Mooor !

INÉS

(din culise.)

Ah, vară, verişoară !

SCENA XX

CASILDA ; apoi, PERIBÁÑEZ.

CASILDA

Uiţi de rude cînd dator
eşti onoarei.

PERIBÁÑEZ

(reintră în scenă.)

Pragul tău
morţi îi vede... Vii, Casilda ?

CASILDA

Îţi urmez oriunde pilda,
şi la bine, şi la rău.

PERIBÁÑEZ

Iapa mea-i fără pereche
şi-ntr-un ceas vom fi-n Toledo.

CASILDA

Şi pe jos merg.

PERIBÁÑEZ

Şi-asta cred-o,
dar e bine zeci de leghe
azi de zbiri să ne despartă.

CASILDA

Comandor, om plin de fală,
nengrădita ta-ndrăzneală
te-a ucis... Tu, Doamne,-l iartă.

(Ies din scenă.)

SCENA XXI

Galeria alcázarului din Toledo.
REGELE, CONETABILUL, Străjeri.

REGELE

Castilia îmi place cum se poartă,
căci toţi pe săbii mîna pun şi arc.

CONETABILUL

O, maiestate, Spania nu-și iartă
că are-n sîn un african monarc.

REGELE

Vreau Andaluzia o nouă soartă
să aibă — să respire liber, larg,
de este gata oastea noastră pînă
nu-i iarna aspră peste tot stăpînă.
Juan de Velazco, tu o ia nainte,
spre Vega, cu desfășurări de trupe,
să vadă toți elanul lor fierbinte
cum peste-un Tag de aur plin irupe
și, stînci de diamant suind, vei prinde
să vezi cum falnic poate să se-ntrupe
un alt Toledo,-n vale, cu șiraguri
de case, de palate și de steaguri.
Să tremure-n Granada cruntul maur,
văzînd oștiri cu steaguri, în coloane!
Să-și schimbe-n doliu secularul laur.

CONETABILUL

Chiar azi găti-voi mîndre escadroane.

REGELE

Regina vine... Sfatul ei e aur,
cînd grijile ne macină, tirane.

SCENA XXII

REGINA, suita ei, aceiași.

REGINA

Plec, majestate, de te stingheresc.

REGELE

Ba să rămîi, te rog — așa-i firesc.
Au despre pace pot vorbi eu, doamnă,
în orice clipă, necerîndu-ți sfatul ?
Iar azi, cînd oastea la război se-ndeamnă,
să n-aibă înțeleptu-ți sfat regatul ?
Ce face don Juan ?

REGINA

Se tot condamnă
la plîns, căci îi lipsești.

REGELE

Va fi bărbatul
în care-or învia, n-am nici o teamă,
nu cei prezenți — străbunii mai cu seamă.

REGINA

Mi-e prințul drag, căci fiul tău e, sire,
și-ți seamănă.

REGELE

Fiind al tău, regină,
și-al nostru, deci, e mare fericire,
căci de virtuți e inima lui plină.

REGINA

Să-ți semene prin faptă și gîndire,
atît cer de la pronia divină,
spre-a-și împlini pe-acest pămînt menirea.

REGELE

Ți-e mare și puternică iubirea.

REGINA

Cum are doar doi ani, ce rău îmi pare
că nu-și poate vădi în luptă ura,
sub steagul tău !

REGELE

Ah, dacă ar fi mare,
să-mbrace el, pentru Cristos, armura

SCENA XXIII

GÓMEZ MANRIQUE, aceiași.

REGELE

Ce tobe bat ?

GÓMEZ

Vin oști cutezătoare
din Vera și de prin Extremadura.

CONETABILUL

Din Atienza, Guadalajara...

REGELE

Dar din Ocaña ?

GÓMEZ

Mare ni-i ocara !

REGELE

Ce s-a-ntîmplat ?

GÓMEZ

Se zice un țăran
că l-a ucis pe don Fadrique.

REGELE

Cine ?
Pe el, al crucii roșii dîrz vultan ?

REGINA

Ești sigur ?

GÓMEZ

Sigur.

REGELE

Doamnă, nu e bine ;
simt sufletul cum mi-i strivit avan.
Dar cum s-a întîmplat ? Din ce pricine ?

GÓMEZ

Din gelozie.

REGELE

Dreaptă ?

GÓMEZ

Chiar nebună.

REGINA

Nu face-nțelepciunea casă bună
cu gelozia.

REGELE

Pe țăran l-au prins ?

GÓMEZ

Fugit-a, cu nevasta.

REGELE

Tristă foarte
e întîmplarea ! Pe acest cuprins,
dreptatea mea asemeni rod să poarte ?
Strigare să se facă, dinadins,
prin toată Spania, cît mai departe,
că cine îi va prinde, morţi sau vii,
în scuzi peşin, o mie va primi.
Te du... Şi să se afle peste tot
că moartea e pedeapsa celor care
i-ajută sau i-ascund.

GÓMEZ

Plec.

REGELE

Cerul pot
să-l rog s-ajute dreapta-mi răzbunare.

REGINA

I-or prinde foarte repede, socot,
căci lăcomia omului e mare
şi aur ai promis.

SCENA XXIV

UN PAJ, apoi, un SECRETAR ; REGELE, REGINA, CONETABILUL, Străjeri şi Suită.

PAJUL

Arceo vine
cu steagul.

REGELE

Ah, să intre se cuvine.

SECRETARUL

Iată steagul, maiestate.

(Intră în scenă un Secretar, cu un steag roșu, pe care sînt brodate armele Castiliei ; deasupra stemei, o mînă ridicată ținînd o spadă un Crist crucificat.)

REGELE

Da, să-l văd : e chiar frumos.
Poartă chipul lui Cristos,
izbăvirea noastră-n toate.

REGINA

Ce stă scris pe steag ?

REGELE

„Județul
împlinește-ți, Doamne, sfinte."

REGINA

E cutremur în cuvinte.

REGELE

Să le știe lumea prețul !

REGINA

Și-aici ce-i ?

REGELE

Cetatea, leul,
deci Castilia și Leonul ;
mîna asta e blazonul
ce-i va ști pedepsei greul.

REGINA

Ce stă scris ?

REGELE

E-al meu nou nume.

REGINA

Care ?

REGELE

Nu-s al Treilea azi ;
Mă va şti drept Cel Viteaz
şi Cel Drept întreaga lume.

SCENA XXV

GÓMEZ, aceiaşi.

GÓMEZ

Plîng cu toţii în cetate,
ascultînd olacu-n silă.

REGINA

Plîng şi pietrele de milă.

REGELE

Ei, ajunge ! Sapa poate
cu-a lui Santiago cruce
sta alături ? Da' de unde !

REGINA

Vai de el de nu se-ascunde.

REGELE

Viaţa i-i la grea răscruce.
Jur să-i dau pedeapsă dreaptă,
ca să tremure o lume.

SCENA XXVI

UN PAJ, aceiaşi.

PAJUL

Doamne, un ţăran, anume,
să-ţi vorbească stă şi-aşteaptă.

REGELE

Ne vom aşeza, firește.

CONETABILUL

Cheamă-l, paj.
(Pajul iese să dea strigarea.)

SCENA XXVII

PERIBÁÑEZ, în straie de ţăran, cu mantie largă ; CASILDA, aceiaşi.

PERIBÁÑEZ

O, maiestate,
tălpile-ţi sărut.

REGELE

Se poate
în genunchi să stai ? Vorbeşte !

PERIBÁÑEZ

Doamne, cum să mai vorbesc,
dacă simţurile toate
turburate mi-s — şi graiul
mi-am pierdut, văzîndu-ţi chipul ?
Dar, cum să vorbesc se cere

și-am încredere deplină
în dreptatea ta, mărite,
iată, voi vorbi : eu sînt
Peribáñez.

REGELE

Ce-ai spus ? Cine ?

PERIBÁÑEZ

Peribáñez, din Ocaña.

REGELE

Gărzi, ucideți-l pe loc !

REGINA

Nu în fața mea, nu, nu !

REGELE

Ascultați-o pe regină !

PERIBÁÑEZ

Poruncind să mă ucidă,
nu vrei să m-asculți măcar,
o, Enrique, rege cărui
i se spune-acum Cel Drept ?

REGINA

Da, așa-i... Ascultă-l, Doamne !

REGELE

Bine zici... Nu-mi aminteam
că,-ntr-o pricină, se cere
s-asculți părțile-amîndouă,
mai ales cînd cazul este
prea nelămurit... Ascult.

PERIBÁÑEZ

Eu, mărite rege, chiar
de-s din stirpe țărănească,
sînt un om curat la sînge,
necorcit nici cu evreu,
nici cu maur. Printre semeni,
socotit mi-s cel mai bun
și, în treburi de-ale obștei,
mie-mi dau întîi cuvîntul.
Fost-am șase ani alcalde[1]
în Ocaña... Să mă-nsor
fost-a cu femeia asta,
ce-i de față, tot de sînge
necorcit, chiar de-i țărancă.
Virtuoasă e, încît
nu se ține pe degeaba
pizma rea pe urma ei,
bun renumele să-i strice.
Comandorul don Fadrique,
care e, peste Ocaña,
și stăpîn și comandor,
ca un tinerel nebun
s-a îndrăgostit de dînsa.
El s-a prefăcut, întîi,
că-mi cinstește casa, cică,
pentru nu știu ce servicii.
Astfel, două covorașe
el mi-a dăruit ; apoi,
doi catîri — nu tocmai buni,
căci să-mi scoată carul cinstei
din mocirlă n-au putut.
Într-o noapte, cînd eram
dus departe de Ocaña,

[1] *Alcalde* — șef al conducerii locale, care îndeplinea funcția de judecător ; primar. În localități mai mari și în orașe puteau fi mai mulți alcalzi (n.t.).

a-ncercat să-mi silnicească
soţioara, dar speranţa
i s-a spulberat, căci eu
m-am întors şi dat-am jos,
de pe scunzi pereţi, acele
covoraşe minunate,
ce puteau sluji de capă
taurului... Priceput-am
unde bate, însă, iată,
într-o zi la el mă cheamă
şi îmi spune cum că are,
de la înălţimea voastră,
zapis ca s-adune oameni
pentru-acest război grozav.
În sfîrşit, mă puse-n fruntea
a o sută de oşteni —
şi plecat-am din Ocaña,
căpitan al lor numit ;
Dar cum presimţeam că, noaptea,
cinstea mi-o pîndea, la zece
noaptea am şi fost acasă,
călărind o iapă iute,
căci l-am auzit zicînd
pe-un hidalgo că e bine
două iepe s-ai acasă,
pentru orişice prilej.
Sparte uşi în drum găsit-am
şi pe nevestica mea,
ca pe-o mieluşică blîndă,
o ţinea în gheare lupul.
Ea ţipa — eu m-avîntai
şi, scoţînd din teacă spada
şi hangerul, arme care
le-ncinsesem ca să pot
să-i slujesc măriei tale —
nu pentru o faptă tristă —

pieptul i-am străpuns... Și-atunci
a lăsat din gheare alba
mieluşică, fi'ncă eu,
ca un bun păstor, știut-am
să o scap din colții lui.
Și venit-am la Toledo,
și-am aflat că scuzi, o mie,
s-au pus preț pe capul meu.
Și mi-am zis : Casilda-i bine
zbirilor să mă predea.
Fă-i acest hatîr, mărite,
căci cum văduvă rămîne,
zău c-ar fi păcat să piardă
un atît de scump bănet.

REGELE

Ce zici, Doamnă ?

REGINA

Plîng, o, rege.
Înțeleg, din spusa lui,
că nu-i vorba de o crimă
ci de vitejie dîrză.

REGELE

E ciudat că-și prețuiește
un țăran atîta cinstea !
Dumnezeule, pricină
n-am, să-l osîndesc la moarte.
Viața-i dăruiesc... Dar cé zic ?
Asta-nseamnă chiar dreptate
să se facă ! Iar pe omul,
ce-i de față și vădit-a
ne-ntrecută vitejie,
mi-l doresc, în lupta asta,
căpitan peste acei
ce-i aduse din Ocaña.

Să se dea nevestei lui
mia cea de scuzi, îndată,
spre-a mi se-mplini cuvîntul.
Iar de astăzi înainte
eu acestui om i-ngădui
orișicînd să poarte arme,
ofensive, defensive,
pentru a se apăra.

PERIBÁÑEZ

Toți, pe drept cuvînt, îți spun
Enrique cel Drept, o, rege.

REGINA

Tu, cinstită lucrătoare,
vei avea din partea mea
patru rochii minunate,
să te-m'oraci cu fast, că, doar
ești nevastă de soldat.

PERIBÁÑEZ

Drag senat, cu asta gata
este tragicomedia
Comandorul din Ocaña.